

సన్ గ్రంథమాల,

ద్యోతీయపుష్పము.

వి జ య ప్ర తి జ్ఞ.

[విదంకముల నాటకము.]

గ్రంథకర్త:

తంగిరాల జగన్నాథశాస్త్రి.

గ మ ని ం పు .

☞ బ్రహ్మశ్రీ తిరుపతివేంకటేశ్వరుల పుస్తకము
కావలయువారు చెల్లపిల్ల వేంకటేశాస్త్రిగారు శతావధా
కడియం, అనికాని, దివాకర్ల వేంకటావధాని, కాకినా
దిగుమర్తివారివీధి, యనికాని, కాత్యాయనీ గ్రంథమ
తఱుకు, అనికాని వ్రాసిన బడయగలరు.

కాత్యాయనీ గ్రంథమాల,
ద్వితీయపుష్పము.

తంగిరాల జగన్నాథశాస్త్రి,
వివాకర్థ, పేంకటావధాని,
సంపాదకులు

శ్రీమత్పరిచేతామై:వ:

విజయపురి.

తంగిరాల జగన్నాథశాస్త్రి చే

రచియింపబడినది.

మొదటిగార్వ 1,000 కాపీలు.

కాశీనాథముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపబడినది.

1928

స్వస్వాధ్యయసంకలితము.

చందాదారులకు రు. 0-10-0. ఇతరులకు రు. 0-12-0.

ತುಂಗಾಂಗಲ ಜನಪದ ಪೂಜಾರಿ.

زین العابدین

ఉ పో ధా త ము.

పాతకమహాశయాలారా !

ఈనాటకమున భారతమందలిగాథ దోషపర్వములో నభిమన్యుని పద్మవ్యాసాపరీవేశముమొదలు సైంధవసంహారమువఱకును బ్రస్తావింపఁబడినది. ఇందలికథ భారతమును బట్టియు, గొంత బ్రహ్మశ్రీ శతావధానులు తిరుపతివేంకటేశ్వరులుచే రచింపఁబడిన “పాండవ విజయము” నుబట్టియు, గొంత కల్పితముగను రచింపఁబడినది. ఈకల్పితమైనను నాటకానుగుణ్యమునకే గాని భారతవ్యతిరేకము కాదు. సుప్రసిద్ధకవులును, శతావధానులు నగు బ్రహ్మశ్రీ తిరుపతివేంకటేశ్వరులు మొదలగువారిచే రచియింపఁబడిన భారతనాటకములనేకములుండినను నాకు భారతముపైఁ గలయభిమానమునకుఁ దోడస్మన్నిత్రుల పోత్సాహ మినాటకరచనకునన్నుఁ బ్రేరేనుటకే, నీసాహసమునకుఁ బూని 1921 సం॥రమున మద్దురుపుత్త్రులగు చిరంజీవి దివాకర్ల వేంకటావధాని సలహా ననుసరించి రచించితిని, కాని “శ్రీయోగిసింహవిఘ్నాని” యను నార్యవచనము ననుసరించి కారణాంతరములచే నింతవఱకును ముద్రించుభాగ్య ములవడినది కాదు. నే నీగ్రంథమాలను స్థాపించుటకు ముందు నాపితృవ్యపుత్త్రులగు బ్రహ్మశ్రీ లంగిరాల వేంకటస్వార్యనారాయణ బి. ఏ , బి. ఇ.

గారు దీని ముద్రాణమువిషయమై యుత్పించిరి. కాని, ముందుగా నేడేని భగవత్పరమగు గ్రంథము నొకదానిని ముద్రింపించినతరువాత నిది ముద్రింపింప నంచి “కాత్యాయనీస్తోత్ర” మనుపేరుతో, గొన్నికద్యములను ముద్రింపించితిని. అంత నొకగ్రంథమాలను స్థాపింప నుత్సహించి, “కాత్యాయనీ గ్రంథమాల” స్థాపించి బ్రహ్మశ్రీ తిరుపతివేంకటేశ్వరులచే రచియింపబడిన “దేవీభాగవతము సప్తమస్కంధము” ప్రథమపుష్పముగాను, ఇప్పు డీపాత్రమును ద్వితీయపుష్పముగాను ముద్రింపించితిని. నారచన కిదియే ప్రథమప్రయత్న మగుటచే నిం దనేకలోపము లుండవచ్చును.

“మ. చదువక లే దొక శాస్త్రమేని గురులస్సగృహి నర్పించి నీ పదయుగ్మంబు భజింపలేదు జననీ! బాల్యంబునందుండి దుర్మమలం గూడి జరింతు నిందనుక నేమం బేమియుక లేక నీ సదయాంతఃకరణమ్మునందనుపుమోసావిత్రీ! కాత్యాయనీ!”

అని మున్నే లిఖించియుంటిని. ఇట్టి నా యీరచనయొంధలి దోషములను బండితలోకము మన్నించి, తెలియఁబడినవచో ముందుముద్రాణమున సవరించుకొందు నని ప్రార్థించుచున్నాను.

ఇట్లు విధేయుఁడు,
తంగిరాల జగన్నాథశాస్త్రి.

ప్రోత్సాహకులు.

- 1 బ్రహ్మశ్రీ తంగిరాల వేంకటసూర్యనారాయణగారు.
బి. ఎ. బి. యి. లోకల్ ఫండు అసిస్టెంటు
ఇంజనీయరు, నర్సాపురం.
- 2 ,, తంగిరాల వేంకటసుబ్బయ్యగారు.
పోలీసు సబ్ యిన్ స్పెక్టరు జయపురం
- 3 ,, గుళ్ళపల్లి పోమయ్యజులుగారు
గరల్సు స్కూల్ హెడ్ మాష్టరు భద్రాచలం
- 4 ,, చిల్లకూరి నరసింహారావుగారు
బి. ఎ. బి. యి. డి. కాకినాడ.
- 5 ,, నోరి సత్యనారాయణగారు కాకినాడ.
మహారాజపోషకులు.
- 6 మురారీశ్రీ జేశోద్ధారక కాశినాథుని నాగేశ్వరరావు
పంతులుగారు. ఆంధ్రప్రతికాధిపతి చెన్నపురి.
రాజపోషకులు.
- 7 బ్రహ్మశ్రీ దేవరకొండ రామనాథంగారు మండపాక.
- 8 ,, యర్రమిల్లి నారాయణమూర్తిగారు
బి. ఎ. బి. యల్. పకీలు నర్సాపురం
- 9 మురారీశ్రీ బి. యస్. నారాయణగారు. కాకినాడ.
- 10 ,, పి. వెంకటాచార్యుగారు కాకినాడ.

- 11 „ జి. శ్రీనివాసరావుగారు తహశీల్ దారు
చోడవరం
- 12 „ పి. హనుమంతరావుగారు సబ్ షోవరుశీయరు
పి. డబ్లియు. డి. ఉండి
- 13 „ పి. వెంకటస్వామినాయుడు గారు కలెక్టరు
పాలకొల్లు.
పోషకులు.
- 14 బ్రహ్మశ్రీ సి. వై. సోమయజులుగారు.
బి. ఎ. బి. యల్. చక్రీయ సర్పాపురం
- 15 „ మురుకుట్ల సుబ్బారాముడు గారు.
బి. ఎ. ప్రిథ్వీ చతువరం.
- 16 „ మేడూరి లక్ష్మీకాంతిగారు. మండపాక
- 17 „ మేడూరి సూర్యవర్ధనంగారు మండపాక.
- 18 మురారీశ్రీ తాడిమేటి వీరాజుగారు మండపాక
అభిమానులు.
- 19 బ్రహ్మశ్రీ దేవరకొండ పాపయ్యశాస్త్రిగారు మండపాక
- 20 „ జోశ్యుల రామచంద్రారావుగారు.
- 21 „ జయంతి దీక్షుతులుగారు. కాకినాడ.
- 22 „ మురవర లక్ష్మీనరసప్పగారు. డిప్యూటీ కలెక్టరు
భద్రాచలం
- 23 శ్రీమాన్ సాతులూరి సరశింహాచార్యులుగారు మండపాక
- 24 మురారీశ్రీ గుత్తా వెంకయ్యచౌదరిగారు ఏలూరు

ఇందలిపాత్రములు.

పరిధమాంకము.

తృతీయాంకము

నటి, సూత్రధారుడు
సైంధవుడు
సూతుడు
భీముడు
సాత్యకి
నకులుడు
సహదేవుడు
యుయుత్సుడు

ధర్మరాజు
భీముడు
సేనకుడు
శ్రీకృష్ణుడు
సాత్యకి
అర్జునుడు
ద్రోణుడు
సుయోధనుడు

ద్వితీయాంకము.

చతుర్థాంకము

ధర్మరాజు
యుయుత్సుడు
ద్రౌపది
శ్రీకృష్ణుడు
అర్జునుడు
సైంధవుడు
సుయోధనుడు
కర్ణుడు
కృప
అశ్వత్థామ
శకుని
సేనకుడు

శ్రీకృష్ణుడు
అర్జునుడు
సుయోధనుడు
చిత్రవర్ణుడు
విచిత్రరథుడు

పంచమాంకము.

శ్రీకృష్ణుడు
అర్జునుడు
సాత్యకి
కర్ణుడు
అశ్వత్థామ

శ్రీమత్పరజేవతామైనము.

విజయప్రతిజ్ఞ.

ప్రథమాంకము.

నాం ది.

చ. ఎవనికృపావశమ్మున, నుమేశునగంబునఁ కేగఁజాలి, యా
భవునియనుగ్రహమ్ము గని, పాశుపతమ్ము గ్రహించి, సిం
ధుభూ, ధవుఁ దెగటార్పఁజాలెనౌ పృథాతనయుం డలశౌరి
రుక్మిణీ, ధవుఁ డనురాగ మూనుచు సతంబును మీకు నె
సంగు సంపదల్.

[నాంద్యంతమున సూత్రీధారుఁడు ప్రవేశించును]

సూత్రీ—ఇప్పటికిగదా నాపూర్వపుణ్యము ఫలించినది. సక
లకలావిదులును సారజ్ఞులు నగు నీసభ్యులయెదుటఁ జిరవ
రిచితముగు మన్నాట్యవిద్యఁ బ్రదర్శింప నదను కలిగినది.
(తెరవంకఁ దిరిగి) ప్రేయసీ ! ఇటు రమ్మ.

నటి—(ప్రవేశించి) అర్జునుడా! ఇదె వచ్చితి. ఏమి యాజ్ఞ?

సూత్రీ—ప్రేయసీ ! ఈసభాసమలు “భారతకథకు సంబం
ధించినసూతననాటక మెద్దియేని బ్రదర్శింపుఁ” డని యా

నతిచ్చిరి. వాఁ యాజ్ఞ కనుగుణ మగునాటక మెట్టియో
నాకు స్ఫురింపక నిన్నుఁ చిలువనంపితిని.

నటి—ఆర్యపుత్రా! దాని కింతసందియ మేల? మీరొకరి
చిన నాందినిబట్టియే గ్రహింపవగును.

సూత్ర—(యోజించి) విజయప్రతిజ్ఞయో ?

నటి—ఔ నాను.

సూత్ర—విజయప్రతిజ్ఞను సూతనముగా రచించినవాఁ డెవ్వరు?

నటి—ఆర్యా ! శ్రీతిరుపతివేంకటేశ్వరుల నెఱుంగుదురా ?

సూత్ర—ఆఁ, ఎఱుంగ కేమి ?

చ. సరసకవిత్వతీంద్రులు, యశస్కరదివ్యవధానతంత్రీభా
స్వరులు, మదాత్మమృగజవ్రజసింహము, లాంఛన
ప్రభూ, వరవరమాళిరత్నచయబంధురహృద్గమకాంతిపుం
జభౌ, సురపదు, లార్యసమ్మతులు, సూరివీర్యులు నే
నెఱుంగనే ?

వాఁడేనా కృతికర్తలు ?

నటి—కృతికర్త వారిశిష్యురమానువు.

సూత్ర—(మరల యోజించి) అవునవును. క్షప్తివచ్చినది

నే. గీ. కంగిరాలజగన్నాథులనయ్యఁ దగుచుఁ

దనదు సుబ్రహ్మణ్యునికృతముకృతపర

శలము, లక్ష్మణునిభాగభృతార్థిచంద్రుఁ

దైవయట్టిజగన్నాథుఁ దనదునుకది

నటి— అట్లయిన నాటకానుగుణ్యం బగుశరదృతువుం గూర్చి
కొంచెము కీర్తించెదను.

ఉ. మ్రోసె జయధ్వజుల్, భటసమూహము లెల్లెడ నిండియుం
డె బాణాసిగదాప్రహరముల నాజిని సద్భటులెల్ల జీవము
ల్బాసి తొలంగుచుండిరి దివంబున కత్యునురక్తి నీశ్వరా
శాసితస్సైంధవారవము సాగెడు మిత్తి నెటుంగ కక్కటా!

[తెరలో]

అరిరే! ఎవ్వ రాయశ్శీలమ్ములాడువారు? ఈశ్వరునిచే శాసిం
పబడిన సైంధవునకు మృత్యువు పొప్పించుట నెట్టిది?
సూత్ర—(చెయ్యెగ్గి విని) పేయనీ! పశుపతిచే వరమ్ము
గ్రహించి తద్బలమాత్రగర్వితుడై, పాండవుల నరికట్టం
జనుడెంచుసింధుభూపతి, నీవచనమ్ములకుఁ గినిసి యిటుకుం
జనుడెంచుచున్నట్లున్నవాడు. మన మాతనియగ్రమ్మున
నిలుచుట తగదు. రమ్ము పోవుదము. (నిష్క్రమింతురు.)

ఇది ప్రస్తావన.

[విదప సారథీద్వితీయుడై సైంధవుడు ప్రవేశించును]

సైంధ—అరిరే! ఎవ్వ రాయశ్శీలమ్ము లాడువారు? ఈశ్వ
రునిచే శాసింపబడిన సైంధవునకు మృత్యువు పొప్పించు
ట నెట్టిది? (దిక్కులుపరికించి యెవ్వరింఁగానక) దురాత్ము
లు నోటికివచ్చినట్లు వదరుటయే కాని వాయగ్రమ్మున

నిలువగలరా? పోనిమ్ము! వారలతోలి నాకేల? ఈశ్వరపరప)సాది నగునాకు పీరితో నేమి? (సంతోషముతో నెదుటఁ జూచి) నేడు పాండవమధ్యముఁడు రణంబున లేడుగదా? ప్రళయకాలసంజనితపయోనిధివీధిధరాధరసంఘట్టనసమయసముదూత మృగుకోలాహలమ్ము నతిక్రిమించుచు రణసంరంభమ్ము మిన్నముట్టుచున్నదేల? (స్మృతినభినయించి) అయ్యది పద్మప్రవాముంజించుటకై యరుచెంచినయభిమత్యుని రథ నేమీధ్వానమ్ము కాఁబోలును; మేఘగంభీరస్వనమ్ము నతిక్రిమించుచు రోదసికుహరమ్మెల్ల నిండుచున్నది. నేనును బాండవపై న్యమ్ముఁ జీకాకుపఱచి భీమసేనాదుల నరికట్టి మాసుయోధనునకు మేలొనఁగూర్చెదను. (చెవియొగ్గి విని) ఏమి? సింధురాజున కెన్నఁడును లేనిపరాక్రమ మనుచున్నారా? (కోపముతో) బౌరా! దురాత్ములు సైంధవుఁడు శంభువరప)సాది యని యెఱుంగరు కాఁబోలును!

సూతు—దేవా! మహేశ్వరుఁడు మీకు వర మొసంగిన సందర్భము నా తెలిగింపఁ బ్రార్థించుచున్నాను. దానినెఱింగి యుక్తాయుక్తమ్ము లెఱింగి రథికుఁ డెట్లువర్తింపవలయునో యుపదేశించుట సారథికర్తవ్యము గాన నాకోరిక ను మన్నింపుఁడు.

సైంధ — సూతుఁడా! నాఁ డరణ్యమ్మున కేగి పాండవులచే

నవమానితుండ నగుట యంద తెఱిగినదే కదా? అప్పటి నుండియుఁ బాండవులపైఁ బగఁ దీర్చుకొనఁ గృతనిశ్చ యుండనై పశుపతింగూర్చి తపం బొనర్ప—

సీ. పులిక శేరుక నొండు మొలఁ దాల్చి మెయినిండ
భస్మరేఖలకొంతి ప్రిబలుచుండ
జడలు గట్టినశిరోజమల పెన్నుడినుండి
యమృతకిరణుడు నాట్యమ్ము సల్ప
ఘనజటామకుటస్థగంగాప్రవాహమ్ము
సలుతఁ దాల్చినవాము లానుచుండ
జగముల వారియింపఁ జాలువాస్తమ్ముల
శూలపినాకముల్ శోభిలంగ

తే. గీ. మూసినతృతీయలోచనమను వహించి
శంభుదేవుండు మోల సాక్షాత్కరించి
వరముఁ గోరుమటన్న నాపాండుసుతుల
నైశ్యయుతము జయించినఁ జాలు నంటి.

చ. కర మరుదయ్యె నీతపముఁ గాంచిన సంతసము స్వహించితి
న్నరు నెదిరింపఁగాఁ దగిననాయకుఁ డీజగమందు లేడు; త
క్కూరులఁ బృథాకుమారకుల నొక్క దినమ్మున నిల్వరింతువీ
వరుదుగ నంచు నానతిడి యుద్రిసుతాధిపుఁడేగెఁజెచ్చెరగా.

కావున,

ఉ. యుద్ధమునందుఁ గుఱ్ఱునికి నూత యొసంగఁగ నేగుఁడొచుగ
 ర్వోద్ధతు లైనపాండవుల నుక్తఁడఁగించెద నేఁడు, క్రీడి, యా
 యుద్ధవమిత్రుఁ గూడియిఁకనొక్కఁడ యుద్ధము సేయుచుండె న
 న్నద్ధము సేయుమా రథము నాకు హితమ్మును గోరి నూ
 తుఁడా !

నూతు—దేవా ! అనుకూలకాలము చేకుటిన దని దేవరవా
 రిట్లు తొందరఁ జెందు టుచితమ్ము కాదు. కృష్ణార్జునులు
 రణరంగమ్మున లేరని సాహసించుచుంటి రభిమన్యుడు
 మాత్రము సామాన్యుఁడా ?

ఉ పాండవసింహుని తనకు పాఠ్యవిపత్తి, మురారియుల్లుఁ డా
 భుండలపాత్రకుండు రిపుభండనకృత్యయశోవిశాలుఁ డా
 భండనపండితుం డతనిఁ బార్థివ గెల్వఁగనేర వయ్యయో
 యుండఁగఁజూచుకొమ్మసువు లూరక పర్వుల నెత్తలాధమే.

సైంధ—పరిపంథులు పద్మహామ్ముఁ జూఱుండ నరికట్టఁ
 బోవు నా కీవిపరీతార్థకములగు నుపదేశము లొనర్చుచు
 టి వేల ? న నాభిమనేనాదియోధుల నరికట్టినయెడల
 నభిమన్యుడు హ్యహమ్మునఁ జిక్కువకును.

తే. గీ. తన్నుఁ గాపాడఁ గాఁ దగు తగినయోధు
 లెవ్వరును లేక యభిమన్యుఁ డీలు నచటఁ;
 గులము నిలుపంగఁ దగుసుతుఁ గోలుపోయి
 ప్రాణములు వీరకుమరే పాదుసుతులు.

నూతు — దేవా ! అట్లుగా దట్లుకాదు.

తే. గీ. కొమరు నొంటిగఁ జంపిర న్నోపభరము

వలనఁ బార్థుండు రణమునఁ జెలఁగి యేమి

సేయునో ? సుత యోజిపు సింధురాజ !

తొందరను బొందు లొప్పునే దురమునందు?

పైంధ — (కోపముతో) నీ వనవసర మ్మగుప్రసంగములతోలి

కిం బోక విహితకృత్యమ్ము నెఱవేర్చుకొనుము. సత్వరమ్ము
రథం బాయత్తపజిపుము.

నూతు — (తనలో) ఇప్పు డీమహారా యొక్కమహేశ్వరు

వరమ్ముఁ దక్క తక్కిన దేదియు నాలోచింపక మాట్లాడు

చున్నాఁడు. కాని నే నేదివచించినను వీనిమది కెక్కునట్లు

లేదు. (ప్రకాశముగా) దేవా ! రథిఁగహితోపదేశము

సారథికిం గర్తవ్యమ్ము గాన నట్లు నుడివితతి. ఇదె చని రథ

మ్మును సత్వరమ్ము గొనివచ్చెద. (నిష్క్రమించును.)

[తెరలో]

మ. పవమానాత్మజుఁడు న్గవల్ రణమున న్బిర్భాత్మజులతోవ,

భూ, ధవులం బెక్కురఁ గూలనేసి యిటు పద్మప్రాయ

ముం జేరి రా, హవరంగమ్మున నిల్వఁజాల కెట్లులే నా

పత్తులం బాయ నైం, ధవసాహాయ్యము నాత్మఁ గోరె

ధరణీంద్రవ్రాత ముత్కంఠమై.

సైంధ—(ఆకర్ణించి) ఆహా ! ఏమిది ? దోచిపోయినదియో
వరులు పూహమున నుండిరి కదా యని నే నుపేక్ష నే
యుచుంటిని. (ఒకవైపుదిరిగి) అదుగో! అచ్చటనే సూతుఁ
డరదమ్మన కశ్యపములఁ బూన్చుచున్నాఁడు. అచ్చటకే
పోయి సత్వరముగ సమరమున కేగెద.

(నిష్క్రమించును.)

యుద్ధ భూమి.

[సాత్యకి, భీముఁడు ప్రవేశింతురు.]

భీము—బావా ! సాత్యకి ! వింటివా సైన్య మెట్లు గగ్గోలు
గావించుచున్నదో ? (ఎదుటఁ జూచి) ఏమిది దుర్యోధనుఁ
డంత తొట్టువడుచున్నాఁడు ?

సాత్య—సమీరకుమారా ! ఏ మట్లాశ్చర్య మందుచుంటివి?
ఇంతకుముం దాసైన్యము గావించిన యాక్రందన మీవు
వినలేదా ?

మ. పవమానాత్మజుఁడున్.....(అనుపద్యముం జదువును.)

భీము—అవునవును. కుమారపరాక్రమరుంఝామారుతమ్మ
నెదుట నీకురుసైన్యమ్ము గడ్డిపతకయుం గాదు.

సాత్య—మహారథ శ్రేష్ఠులారా ! త్వరగా నడువుడు.

చ. కెలఁకుల యోధులన్ గెడపి, క్రీడివిధమ్మున మొగ్గరమ్ము
లో, పలకుఁ జనెన్ గుమారుఁ డలవానికి సాయముఁ బోవ

నొప్ప, భూతలపతి యర్జునాత్మజుని దాకి రణం బొనరిం
పబోలు మీ, రలు వెనువెంట నేగిన ధరావరుఁ డీల్లఁ
డె యొక్కపెట్టునన్.

అలస్య మొనరింపక కుమారుఁ డొనర్చినదాగిమెంబడి మొగ్గ
రమ్ములోనికిం బోవుదము రండు. (పరిక్రమింతురు.)

[నకులసహ దేవులు ప్రవేశింతురు.]

నకు—సహదేవా !

ఉ. పంతుముఁబట్టి పార్థు నెడఁబాపి, రణమ్మున ధర్మరాజు వి
క్రాంతి యడుచి పట్టి తనరాజున కర్పణఁ జేయ దో
ణుడే, పంతుముఁ బట్టి పృథ్విహమును బన్నెను, వాసవ
పాతుఁడేచి న, ర్వాతము సేయఁగాఁదొడఁగె నర్జున
పుత్రు నదుర్ప నేరి కొ.

మనముకూడ పద్మపృథ్విహమునఁ గుమారునిం గలియఁబోవు
భీమసేనాదులఁ జేరఁబోవుదము. రమ్ము.

సహ—(జేటిపాటఁజూచి) అన్నా ! సంకర మెంతఘోరము
గా నున్నదో చూచితివా ?

ఉ. తేరు లనేకముల్ విటిగెఁ దేజముఁ బాసె హయమ్ము
లేన్గు లా, హరవముల్ నెలంగె, ననయమ్మును నెత్తురు
పెద్దకాల్వలై, పాటఁదొడఁగె, సారథులు పాణము వా
సిరి, కేతనమ్ములున్, ధారుణిఁ గూలె, భూవిభుఁడు దర్ప
ము వీడెను సేన భీతిలెన్.

అన్నా! పావనియు, గృష్ణానుజండును, తక్కుగల దృష్టమ్య
 మ్నాదియోధులును మొగ్గరమ్మ, జొటఁబోవుచున్నా
 రు. వారలను గలియుదము రమ్మ. (పరికి)మింతురు.)

భీము—(వెనుకకుఁ దిరిగి, ఆశ్చర్యమతో) తమ్ములారా! ఇ
 ట్లానచ్చితి లేమి?

ఉ. అన్నను బట్టియాయ గురుఁ డాకురురాజుకు కాస నిచ్చి
 తా, బన్నెను మొగ్గరమ్మ వెసఁ బాఱునిఁ బాపిరి వేలు
 చోటి క, న్నన్న! యిదేమిచోద్యము? యమాల్మేజు మొ
 టరిఁ జేయఁ జెల్లునె, క్రన్నన నేగి యయ్యనఘుఁ గావఁగ
 నుండుడు మీరు సన్నిధిన్.

సహ—అన్నా! ధర్మజానుమతి జరుపెంచినవారము కాని
 నీయాజ్ఞ నుల్లంఘించి మహారాజు నొంటిగ విడచినవార
 ము కాము.

భీము—కుఱ్ఱవాఁ డొంటిగ నేగుచుండెను గదా యిది చిం
 తించి మనసు మనసున లేక పొమ్మన్నంతమాత్రమున మ
 హారాజును నీడఁజెల్లునా? సాశ్వతీవృష్టమ్యమ్నాదియో
 ధులతోఁగూడ నున్నసౌభద్రున కేమియు భయము లేదని
 విన్నవించి యక్కడనే యుండుడు. పొండు.

సకు—అన్నా! నీయాజ్ఞానుసార మాధర్మనందనునికడ నుండ
 నమ్మహాత్ముడు పాంచాలీసదనమ్మునకుఁ దన్నుం దో

హొనిపొమ్మని యాసతిచ్చె; మే మట్లాచరించితిమి. ముదిరమ్మ బ్రవేశించినతోడనే మహారాజు మాకిట్లాసతిచ్చె.

భీము — తమ్ముడా! ఎట్లు?

నకు — ను. కదనంబునన శత్రుసేన లవృతంగాఁ జేయుచు సార్వజన్, మున మొప్పుగని, వారితో సరిగ నామూర్ఖావనిపాలను, రృదము దోచి మదీ మతాపము వశిష్ మాప్పుగఁ బూసుండు, యీ, సదనంబును వలించు నా విషమ సుందేహ మేల మునిన?

అని యాశ్చర్యపడదీయసదమ్ముల కెఱిగి వారియాశీర్వాదమ్ము గ్రహించి వచ్చితిమి.

భీము — తమ్ములారా! అన్నగారు పొచ్చారని వాసముఁ జేరి రని చెప్పింతనే మదీయ బంధుకౌదలమ్ము డిరుపడి నది.

సార్వ — పొచ్చునదలారా! కుమారుడు మొగ్గరమ్ముగోఁ బ్రవేశించినాడు. కొరవు లావృతముల వారమ్ముల కరుదెంచిరేని, మఱి నేరీతి భేదపరముతో మన మెఱుంగము. అట్టియెడఁ జిక్కులు సుభవించును. కాన డే మసమాచారమ్ములతోఁ గాలము వృథసేయక కర్తవ్యమునకుం గడుగుండు.

భీము — సార్వజ్య! కాలహరణ మొగ్గర మోహముఁ జేర నశక్య మనియూ? అట్లుగఁ జూచుము. (ఎరులఁజూచి)

కొరవయోధు లెవరిప్రాణంబులు వారు గాచుకొన నట్లె
సలకుం బాటుచున్నారు. అదియునుంగాక,

శా. శై నేయుండవు నీవు, మాదిగిసుతదృష్టమ్యములున్ దాగి
పదీ, సూసుల్ నేను శిఖండి యుండ, విశిఖస్తామమ్ములొ
క్కుమ్మడిన్, మేనన్ గుచ్చి సుయోధనాదుల బలోన్మే
షమ్ము వారించి, యీ, సేనన్ దోచి రయమ్ము మొగ్గ
రమునక జేరంగ జంకేటికిన్ ?

కావున మన కామొగ్గరముఁ బ్రవేశింపరాదనుజంకు వీడుము.
(పరిక్రమింతురు)

సైంధ—(ప్రవేశించి) ఓరోరి వాచాటులారా !

మ. అలుక న్నాడు వనమ్మునందు, నను మీ రన్నట్టిదుర్వా
క్యమల్, సలుపన్ రానియగౌరవమ్ములును యశ్రుజ్వా
లలంబోలి, ని, శ్చలరక్ మిమ్ములఁ జంపు తెన్నఁ డనుకాం
క్ష న్నే విలోకింపఁగాఁ, గలిగెన్ మీకును నాకు నేఁ పిచ
ట సంగ్రామమ్ము దైవాజ్ఞచే.

వాటిచర్యలను జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుకొని నాతో రణమ్మునకుం
గడంగుడు.

సహ—ఓరీ! పాండవదాసా! గృహస్థాశ్రమమునం దుండియు
బ్రహ్మచర్యాశ్రమమునందలి కోర్కెతీరక, నీ కట్టియభి
ప్రాయమ్ము దీర్చువా రెవ్వరును లేక, బావలమైన మ
మ్మడిగినచో హేళన మొనరించెద మనుశంక మనమ్మునఁ

చీకింప దుర్మార్గతకుం జొచ్చిన నిన్ను, వధించుటకుమారు,
 ధర్మజాజ్ఞచే నీయభిప్రాయ మిట్టి దని గ్రహించి వడుగు
 పెండ్లికొడుకు నొనర్చి, సర్వసాధారణమగు బ్రహ్మచారు
 లట్లుగాక, గృహస్థాశ్రమమం దుండి, బ్రహ్మచర్యాశ్రమ
 ము స్వీకరించినమహానుభావుండవు గనుక దేశదేశముల
 “భవతి భిక్షౌ దేహి ” యనుటకు మారు “పాండవదా
 నుడ ” నని చెప్పకొని జీవింపు మని పుషితిమి. నాడు
 మే మొనర్చినయుపకార మపకారముగాఁ దలంచి, మా
 బలపరాక్రిమాదు తెలిగినవాడ వయ్యు, మహాపారుష
 వంతునింబలెఁ బ్రగల్భములఁ బలుకంజొచ్చితివి. నేడు
 నిన్ను వధించి క్రమప్రకారము నీగృహస్థాశ్రమము నీకిప్పిం
 ప నెంచి, రంభాసంభోగమునిమిత్త ముత్తరలోకమున
 కనుపనుంటిమి. కావునఁ గాలహరణం బొనర్పక రమ్మ.

సైంధ—ఓరీ! కనిష్ఠపాండవా! నాడు న న్నొంటరిం జేసి
 మీరందఱు తేకీభవించి యట్లానర్చిరి. కాని, నేడు దోష
 శల్య కర్ణ బాహ్లికాదులును, మహేశ్వరువరంబును గలుగ
 నట్లానర్పఁ దరమా?

మ. వారియుం బాధుడు లేరు నేడు రణము, దాచార్యుఁ
 డీరీతి మో, హరముం బన్నెను సైంధవుండచట బాహశ
 క్రిష్ణుఁ డాకె, సం, గరము స్వీడి కుటీరమందు నిలువం

గానయ్యే భీక యధిష్ఠిరుఁడాపార్థకమారుఁ డొంటిఁ
జన, సీసీ! యేల యలాపవల్?

భీమ — కారణస్యైకుఁడ వని, దుస్సేమొగమ్మఁ జూచి
మా యన్న తమిఁద నూరకున్నదొకఁ గదా యారీతిఁ
బలుక నారఁభించితివి?

సాత్య — ఓరీ! సిఁధురాజ!

ఉ. సీతెఱఁ గిట్టి దట్టి దని నేర్పఁగ నేటికి నేడు మాకు?
నా, ధాత లిఖించె మన్న ప్రవదఁబున నీతెఱఁ గిట్టి దం
చు నా, వ్రాతనబట్టియే మనుషరాభవ మబ్బెను, దానిఁ
బట్టియే, యీతెఱి సన్నఁ బట్టి నధియంపఁగఁ బూనిరి
పాండునందనుల్.

రిమ్మ. సేవద మడఁచెదము. (అండలు సప్రమింతురు.)

సైంధ — (ప్రవేశించి) ఓర్రో! కొంతేయలారా! ధీరుల మను
షేరులొ సధీరులై, కండకాపరిమ్మనఁ గన్నఁగానక పర
బల స్వబలవిఁతుత వీడి, కయ్యబునకుఁ గాలద్రోవ్వనందు
లకుఁ దగింపల మనుభవించితిరి. ఇకముం దనుభవంప
నుండిరి.

తా. ఔరా! దుర్మతులార! ధీరజనుఁ దగ్రాకారక సైన్యసం
హరప్రక్రియకుం గడంగఁ దగు, హహారావముల్నేసి, మీ
ధీరత్వమ్మను మఁటఁ గల్పి, మది భీతింజెంది, జన్యమ్మన
న్నారం జెల్లున? నవ్వులాట! యరిభూపవ్రాతమొకొంచినా.

ఓరోరి ! భీమ నకుల సహదేవ సాత్యకి దృష్టద్యుమ్నాది
 పాండవయోధులారా ! బీరమ్మ లాడి యాడి, నే ననర్థశే
 ప్రసారమ్మ లగుశరాసారమ్మల నిగుడింపఁ, గరిరథహాట
 కభటావయవఖండమ్ములును, వివిధాస్త్రశస్త్రసంచయ
 మ్ములును, భూభాగమ్మునం దొఱుగ, నిదివఱకుఁ బల్కిన
 పగ్గల్బమ్ముల వీటిఁబుచ్చి తపఃప్రభావుండు సైంధవుఁడవి
 యిప్పటికిం గుర్రైఱింగి సంగరభూమి వీడి పరుగిడఁ జొచ్చి
 తిరా? మీ రిపు డెట కేగెదరో కనుఁగొనెదఁ గాక !

(నిష్క్రమించును.)

యయత్సుఁడు— (ప్రవేశించి) బలే సాధద్రా ! రాద్రసా
 ల్లసితమూర్తియైన మహావనముం దహించు దవానలమ్ము
 చందమ్మునఁ, కారవవాహినిఁ గలగుండువడఁ జేయుచుం
 టివి కదా? (తెరవంకఁ జూచి) విజిగిన శతాంగంబులును
 విచ్చిన మొగ్గరమ్ము సవగోకించి, దుర్యోధనుండు శోక
 వ్యాకులితచిత్తుండై కోపాటోపమ్మున సంగరోన్ముఖుండై
 గడంగంబోలు ! కాకున్న శత్రుసైన్యమ్ము లావంకఁ
 బెల్లురేగనేల? (వినుట నభినయించి) ద్రోణాచార్యుం డెద్ది
 యో కర్ణాదియోధుల కాజ్ఞాపించుచున్నాఁడు.

[తెరలో]

ఓకర్ణశల్యబాహ్ని కాదికారవయోధులారా ! కిరీటికుమారుఁడు
 కారవనాథుం దాఁకుచుండ నూరకుంటి రేల? అభిమన్యుం

దు పసివాడని యొప్పురికించుచుండిరా? వేగంబు చని దు
ర్యోధనుని గాపాడుడు.

యుయు—(తనలో) అయ్యో! వీరంద తేకమై సుయోధన
రక్షణకుం గడంగిచే! ఏమి కానున్నదియో కదా? (తేజి
పాటఁజూచి) ఆహా! అభిమన్యునిపేరుషము! అట వియ
చ్చరులునైతము, నిశ్చేష్టులై యెట్లు చూచుచున్నారో!
కుమారుం దాఁకఁబోవు గురు కృప కర్ణ శల్య బాహ్లిక
వృషసేన గురుపుత్రు లొక్కుమట్టి, నందఱు నన్నివిశిఖ
మ్ముల నొంచి, యాశీవిషమ్ములగునమ్ముల నశ్మకుం
జదిపి, పరిపంథియోధవరులమేనులు నెత్తుటఁ జొత్తిల్లం
జేసి, కర్ణునిపై కేగి, 'నిలు నిలు' మని ధిక్కరించి, యాఁ
కలింగొని మత్తగజమ్ముపై దూఁకు సింగఁపుఁగొదమ
చందమ్మున మీఁదఁ బడుచున్నాడు. ఈకర్ణునకు వినాశ
కాలము దాపరించినది.

చ. అనిశము శాత్రవాళి నులుమాడుకుమారున కించుకంత
య, ర్జునుఁడును లొచ్చు, సంగరవసుంధర నుండిన శూల
పాణియు, వినుతమహాస్రసంతతికి వెన్నును జూపక
పోడు, సూతనందనుఁ డన నెంత? యాతనిమదమ్ము న
డంగు నొకింత వేచినన్.

అయ్యారే! రణమునఁ గిరీటిం జెనకఁగలవాఁడు తానొక్కరుఁడే
యని ప్రగల్భములువల్కినకర్ణుఁ డభిమన్యునిబారిఁబడి

లజ్జావిహీనుడై పాటించాడఁగె. (విని) కుమారుఁ డెవ్వ
యోవీరోక్తుల నుగ్గడించుచున్నాఁడు.

[తెరలో]

చ. నిలు నిలు కర్ణ! యోకృపుండ! నీ విట భీతిఁగనంగ నేల సా
బల! రణభూమి వీడకుము బాష్టిక! యేమి సుయోధనా!
మహా, త్ములయిన పాండుపుత్ర కల మూర్ఖత మాయదు
రోదరమ్మనన్, గలఁచి చలమ్మఁ బెంచినయఘం బిట
జ్జప్తికి వచ్చుచుండెనే?

య. యు— ఆహ! ఏమి కుమారునిచాకచక్రము. కర్ణుఁ డాం
దోళన మంది రణభూమి వీడి పరుగిడినయనంతరమ్ము
శల్వుం డెదర్కొన నెక్కింతన నొప్పించి, మూర్ఖుఁ
బుచ్చు, కుమారు నెదుర్కొన నీదెసనుండి యెవ్వరో
చనుదెంచుచున్నారు. (నిరూపించి) ఓహో! శల్యాను
జుడు కాఁబోలు! వీనికిం దగినప్రాయశ్చిత్తము జరుగును.
(మరలఁ బరికించి) అయ్యో! అయ్యో! శల్యానుజుని తల
ఛాల్లఁజేసిన కుమారుని దోచాదియోధవరు లొక్కమా
టుగా నెదుర్కొనుచున్నారు. (పెదవివిటచి) మన మెఱుఁ
గనిరథికులా యేమి? ఇదివఱ కెదుర్కొని యేమొనర్చిరి?
(చక్కగాఁబరికించి) వీరదఱుఁ బలాయనమంత్రముఁ బఠిం
పుచుండిరి. కాదు. కాదు. ఆయోధవరులను వారించి దు
శ్శాసనం దనికిఁ గడంగినట్లున్నది.

[తెరలో]

మ. భయముం జెందక నిల్వ మిపు రణభూభాగమ్మునం దత్తు
సం, చయముం దాల్చి నిమేషమాత్రమున నీశౌర్యమ్ము
దైర్యమ్ము నీ, నియతికై స్థైర్యముఁ గూడ నేనొకఁడనే నీర
మ్ముపా లేస్తే, దు, ర్ణయపూర్ణాత్మక రమ్ము కాలుపురిఁ
జేరంబోదు వొక్కింతలో.

యుయు—ఈమరాత్ముని కర్జునాత్మజుఁ డేమిచెప్పనో ?

[తెరలో]

చ. జనకుఁడు వాయునందనుఁడు సంగరమందున నిన్నుఁ గూ
ల్చి వె,చ్చనిభవదీయశోణితము సంబరమొప్పుఁగఁ ద్రావు
వాఁడనం, చును బ్రీతినం బొనర్చె నలసుండ! నినుకగడ
తేలుపక, బలా, యన మొనరింపు మాజిని మదాశుగ
ముల్ కడుతీవ్రముల్ సుమా !

యుయు—నిజము. కుమారా ! నిజము. ఓరీ ! దుర్మతీ ! దు
ష్టాననా !

ఉ. సూతతనూభవుం డిటులె శూరుఁడనంచును బగ్గె లాడి, గ
ర్వాతిశయంబు నంది, సమరంబున నొచ్చెఁ దదీయబాణని
ర్ఘాతముచేత, నీవు నటు కారులు పేలఁగఁ జొచ్చినావురా
పాతకి! నీ వతండు సహపాతకు లొదురు భీరు లొటచే.

చ. కురుధరణీవిభుండు రణకోవిదురీతిఁ గుమారుమీఁదికి
దరలి రణంబు సేయఁగ నుదగ్రత రాఁగఁ దలంచె, నంత న

గ్గురుఁడును గర్జితల్యలును గోవిందులౌ గురువు త్రకాశతే
 శ్వరులును రాజరాజునకు సాయము వచ్చిరి మధ్య నడ్డమై.
 తేనియెడల మీ రీపాటికి ధర్మజనోద్దకుఁ బాలీయునుని ప్రార్థిం
 ప వచ్చెడివారలే. ఓరీ! మూఢదుశ్శాసనా! నీవా కు
 మారు నెదిరించెడువాఁడవు? (వెనుకకుఁ దిరిగి) ఏమిది?
 యీవంక సైన్యమ్ము లిట్లల్లకల్లోల మగుచున్నవి. (కల
 యఁజూచి) కుమారునియస్త్రపరంపరచే మూర్ఛిల్లిన
 దుశ్శాసనుని రథమ్ముపై నిడుకొని పోవునూతుం గాంచి
 కాఁబోలు, తనతమ్మునియవస్థం గాంచి, కురునాథుం డేది
 యో తనయోధవరుల కాజ్ఞాపించుచున్నాఁడు.

[తెరలో]

ఉ. తమ్ముని దుస్ససేను బెడిద మృగునారసముల్ గణింప కు
 గ్రమ్మగుబాణము ల్వఱపి, గ్రక్కున వక్షముఁ జూచి, జ
 త్రుడే, శమ్మును నుగ్గుచేసెను భుజంగమురీతిగ నర్జునాత్మజుం
 డెప్పేయినైన వాని వధియుంపుడు వైరులు తల్లడిల్లఁగఁ.
 యుయు—దుర్యోధనునాజ్ఞఁ గొని కర్ణుఁ డెరుక్కొని డస్సె.
 అతనితమ్ముఁడును గుమారు నెరుక్కొని రథిక హయ
 సారథులపైఁ బఱపు బాణమ్ముల నొక్కొక్క బాణమ్మునఁ
 దుత్తునియలు గావించె. మరలఁ గౌరవసైన్య మంతయుఁ
 గుమారుం దాఁకి విముఖమైనది. (మెప్పులో) బలే! సాధ
 చా! సమరమునందు గండరగండఁడ పని బిరుదు వహింప

నీవ తగియుంటివి. తన బెడిదంపుటంపర సహింపఁజాలక
వెన్నిచ్చి పాటుకొరవబలమ్ము నామ్మగవ్యాధరుద్రుడో
యన వెన్నంటుచుండె. విచ్చినరథవరూఢమ్ములును, విని
హితపదాతియూఢమ్మును, విస్ఫోటితకపాలమ్మును, విద
ళితమత్తమాతంగమ్మునై, భూతబేతాళకలకలమ్మున కా
కరమ్మై, విజృంభించు ఫేరవ, కాక, కంకాదినమూహమ్ము
లచే నిండి రణరంగ మెంతభీతిఁ గొల్పుచున్నదో ! పృశ
యకాలరుద్రుడో యన నెయ్యెడఁ జూచినఁ దాన యై
వీరవిహారమ్ము సల్పునభిమన్యకుమారుం దాఁకుట కొరు
లెవ్వరును సాహసింపలేకున్నారు. వృషసేనుఁడు కాఁబో
లుఁ గుమారుం దాఁకుచున్నాఁడు.

[తెరలో]

ఉ. కవ్వడిపుత్ర ! సంగరముఖమ్మున నిల్చిననిన్నుఁ బట్టి నే
నెవ్వధిచేతనైన వధియింపఁగఁ జాలనె ? నాదుతండ్రిమేక
నొవ్వఁగఁజేసి వీరములు నోరికివచ్చినయట్లు పేరీలు నీ
క్రొవ్వడఁగింపకున్నయెడఁ గూరుఁడ ! లోకము లాఁగనేర్చునే?
యుయు—ఓరీ ! వృషసేనా ! నీతండ్రియట్టివీరుఁడే యీకు
మారునెదుట ముమ్మాటు పలాయన మంద నీ వెంతరా?
మ. బలమా సున్న, వయోబలమ్ముఁ గనఁగా బాలుండ వీరీతిగా
బలవంతు ల్బలుమందికల్లుసమరంబా చూడఁగాలేదు; నీ

కెలలో నాయువు చెల్లఁజోలు, జనకుం డేరీతిగాఁ బంపెడి
స్థలన స్వీరుని వీని గెల్వమని వీఁకఁ బాటఁగాఁబోకుమా.

కోరు మెదపక తేరు మఱలించుకొనుటయె లెస్స. (తేటిపాటఁ
జూచి) ఆహా ! ఒకశరమ్మున వృషసేనుం బాటఁదోలి,
వసాతిభూపతిం గూల్చి, లేళ్ళగమిం బొదవు బెబ్బులిపిల్లి
చందమ్మున నురువడించుచు, శౌరవవాహినిఁ గల
గుండు వడఁజేయఁ బాటిపోవుచున్నభూకాంతులశిరమ్ముల
నుండి జాటిపోయిన రత్నకిరీటమ్ములధగద్ధగలు నేత్రమ్ము
లకు మిఱుమిట్లుగొలుప, సంగరరంగం బాతయు దారుణ
ప్రదర్శనం బగుచున్నది. తెరలినమూఁకలు కుమారుని
మోమెత్తయైనం జూడఁజాలక, యందంద నిలువ నాగుం
పులపైఁ గవిసి, సత్యశ్రీవాదిభూపాలలోకమ్మును నాక
లోకమ్మున కనిపి, రుక్మరథుఁ బడనేసి, యతనిచెలులపైఁ
గవిసి, సుకులసమరమ్ముఁ గావించుచుండెను..(మెప్పుతో)
బలే ! సౌభద్రా ! కన్నులపండువుగా భండన మాచరిం
చుచుంటివి.

[తెరలో]

సు. ఎదిరింపక దగుశక్తి లేక గురు నేదేరీతిగా పూహముఁ
విదళింప న్వలెనంచు చింతఁ గొని, ని స్వీరుండవంచెంచి,దు
ర్మదమొప్పురణసీమ కంపఁ గనె నీ మా తారతమ్యమ్ముల
న్నదిలో నెంచక పొల్లుమాటలని సామర్థ్యంబుఁజూపించెదే.

యాయ—ఓహో! ఎవ్వ రది ? (తేటిపాటఁజూచి) దుశ్శాసన
 సుతుండు కాఁబోలును! లక్షణకుమారుం గూలనేసి, కోస
 లేందుగ్రిం జంపి, వానిబంధుమిత్రాదుల యేపు మాపి,
 యశ్శంతకుం జదిపి, శత్రుంజయ, చంద్రకేతు, సువర్చస,
 సూర్యభానుఁ డాదిగాఁ గలవీరరాజకుమారుల నాకొక
 మ్మున కనిపినసాధదుగ్రినిమీఁది కీవెట్టిదాశ్శాసని యేల
 గడంగవలయు ? వాని కాయువు మూడియుండఁబోలు !
 (రెండవవైపుఁ జూచి యాతురములో) ఏమిది ? ఈచెస
 మహాయోధవరు లగు దోణ కర్ణ శల్య దుశ్శాసన సు
 యోధ నాశ్వత్థామాదు లేదియో యోజింపుచుండిరి. ఆ
 చార్యుం డుపన్యసింపుచున్నాఁడు. ఇక్కడి కాలనివాక్య
 మ్ములు స్పష్టముగా వినిపించుట లేదు; కావునఁ గొంత
 దగ్గఱ కేగి వినియెదఁ గాక.

(నిష్క్రమించును.)

ఇది ప్రథమాంకము.

శ్రీమత్పరదేశతామ్రసమః

విజయప్రతిజ్ఞా

ద్వితీయాంకము.

[ద్రావిడీసహితః ధర్మరాజను, యయుత్సుఃడును
బ్రవేశింతురు.]

ధర్మ—(నిచారముతో)

మ. కలనక బాధుఁడు లేకయుండినఁ గడంక న్నన్ను రాజేం
ద్రుముగ, గల బంధించెద నంచు దోబుఁడు ప్రతిజ్ఞం
జేయ, నే నాభయీ, కలనక దప్పటకై కదా సమర
ముం గావింపఁ బఁపించి పు, శ్రు లయిం బొందఁగఁ జేసి
నాడ దురితాత్ముండక మహాకూరుడక.

అయ్యో! నే నంతపాపాత్ముఁడను.

మ. “అని సేయంగల డొక్క బాలుఁ డని మాయ ల్పన్ని
యాపాపవ, ర్తను లేకీ డొనరింప నంచెదరా? సంగ్రా
మమ్ము సేయంగ నే, నని లేనప్పుడు వాని బంపఁ దగ
దన్నా!” యంచు బాధుఁడు ము, న్ననియెం గాని కుమా
రునిం దుదకు నన్యాయమ్ముపా లేసితిక.

(నిట్టూర్పుఁబుచ్చి) సీ! ఎరిసిగ్గుమాలినపని సేపితిని. కులము నిలువఁ దగుసుతుని సమీపమునకుం బురికొల్పి చంపుకొనుటకంటె, గురు నెఱుగొని చచ్చుటయో, లేక పరాభవము నొందుటయో యెవ బాగుండెడిది.

మ. చతురంభోధిపరీతభూపలయముఁ శాసించు నంచుం బృథా, సుతు లేబాలుని నమ్మినార లతఁడే సుక్కుంగవా రింక నే, గతి యుద్ధ బానరించువార లయయో! కాంక్షల్ వృథా యయ్యె; మే, మతిపాపాత్ముల మేట్లు దక్కు సుతుఁ డీశా! యితదార్భాగ్యమే ?

లేకున్న నర్జునుఁ డింటికి జనుదెంచి, “అన్నా! అభిమన్యుఁ డెల్లపుడును నేను గృహమృనకుం జనుదెంచునప్పటికి—

చ. తననగుమోయునంద మమృతాంశునిదీధితుల న్నసించెగా,
ననువగు బాహువల్లరుల నాదృతి కంఠముఁ జుట్టి, నేడు
పో, రునెడ విశేషము ల్లనఁగ రోయుదు” నం చనుచుండు
వాడు, యే డని యడుగంగఁ బార్థునకు హా! మృతి నే
నిక నెట్లు తెల్పెదఁ?

అయ్యో! తండ్రి! నీయందైనచు మృత్యుదేవతకు దయ లేక పోయెను గదా!

యుయు—అన్నా! ఏల యితవెట్టి? ఎవ్వరికైనను దయ కలుగునే కాని మృత్యువునకు దయ యొక్కడిది? రత్న ఖచితసింహాసనం బధిష్ఠించురాజాధిరాజును, కష్టపడి,

కాయకససు లేటుకొని పొలము దున్నుకొనుకర్షకుఁ
డును, నిరాహారియై ముక్కుమూసికొని కాననగుహో
తరములఁ దపం బాచరించుకొనుయత్నిదుక్రిమను, నిరం
తరప్రాపంచికసుఖాస్వాదుఁ దగుకాముకుఁడును, ప్రపం
చమే తనకుటుంబముగ నెంచి వారలసుఖదుఃఖములు
తనవిగ భావించురొకహితుఁడును, కాకివలె స్వార్థపరుఁ
డై స్వోదరపూరణం బొనరించుకొనునేకాకియుఁ గూడ,
మృత్యువుకన్నల కొక్కటియే. భగవత్తేజమ్మున జన్మి
చినశ్రీరామాదులకే మృత్యువు తప్పనియప్పుడు, మన
మా తప్పించుకొనఁగలవారము? అదియునుంగాక—

మ. కరవాలమ్మును జేతఁ బూసి, యధిక్కారమ్ముఁ గావి
చుకే, సరిచూడమ్మున వైరిపక్షగతులౌ ట్నొసాలురం జం
పుటో, కరమర్థిన్ రణరంగమందుఁ బడి స్వర్గం బునుటో,
కాక భూ, వరు లాసిం చెదరయ్య ! అన్యథలముకొ వం
తం గనం బాడియే ?

వివను రణరంగమ్మునఁ బడి యెంతమంది రాసుమాసులు
చావలేదు! వారలవలెనే యుద్ధరంగమ్మునం జదిసినకు
మారునికై యింత వగవఁ దగునా ?

ద్రౌప—నాయనా ! యుయుత్సుఁడా ! అందఱురాకుమా
రులు నభిమన్యునకు సాటివచ్చెదరా ? వారికి మేనల్లుఁడు;
వానవునిసింహాసన మధిష్ఠించిన కిరీటికొడుకు; అసాధా

రణధనుర్విద్యాధురీణుడు; పాండవకులాంకూరము— (విచారముతో) అయ్యో! సాధదా! ఎన్నడును నీతల్లి నొకరీతిగను, న నొకరీతిగను జూచి యెఱుంగవు. తండ్రీ! నీయాకార మెంతమఱపునకుఁ దెచ్చుకొందమన్నను మఱపు రాకున్నది.

యయ—ఎవరిపుత్రు లెవరికి వెగటుగఁ దోతురు? తల్లీ! యూరికొట్టివలయును. గతించినవానికై వగచిన లాభము లేదు.

ద్రాక్ష—అయ్యో! పుత్రకా! గోల యగువిరాటరాజపుత్రి నూరిడించువార లెవ్వరు? శశిశేఖ నెన్నరి కప్పగించితివి? నీకై తనయస్థుల ధారవోసి పుత్రశోకమునం గుండుచున్నసుభద్రముఖంబైన నొకసారి చూడఁదలంచుకొనలేదా? మాయుఁదఱిపై నీ కింతకోప మేల తండ్రీ?

ధర్మ—(విచారముతో) అయ్యో! నిష్కారణముగ నే నేల బ్రదికియుంటిని? ఈయధ్ధం బెందుల కవలంబించితిని? ఇట్టి పుత్రు నెందులకై చంపుకొంటిని? హా! దైవమా!

శా. పంతు బొప్పగ శత్రుసాలితమహాపాపాత్మ యశా పాదుభూ, కాంతం గోరి మహారణంబునకుఁ గ్రొంకంజేయ కొప్పించు, డు, స్వాంతంబుం దగురీతి శిక్ష నొనరింపంగా మనంబూనితే, పంతు గూర్పగ న్యాయమా? కరుణ యావంతైన నీ కున్నదే?

యాయు—(తనలో) అయ్యో! వీరి నేమని యూహింతును.
 పాండవులమ్మను నిలుపఁ దగువాఁ డనియైన భగవంతుఁ
 డు దయఁ జూపలేదు కదా? సద్ధర్మానువర్తు లగుపాండ
 వుల కీదఃఖిపరంపర యేల? మనస్థైర్యముఁ బరీక్షించు
 టకై సాధువులకే భగవంతుఁ డాపదలపెంబడియాపద
 లను గల్పించుచుండును గాఁబోలు! (ప్రకాశముగా)
 అన్నా! ధర్మజా! ఊహిల్లు మూహిల్లుము. ఇదంత
 యు నానైంధవచండాలునివలనఁ బ్రాప్తించినది. నాఁడే
 వానిని మీరు కరుణ జూపింపక చంపిన యాయుష్షు
 రాకయుండును. గతజలసేతుబంధన మేల?

ద్రౌపద—యయిత్సుఁడా! మొదటినుండియు మీయన్న
 గారికరుణకుం దగినఫల మనుభవించుచునే యున్నాము.
 (ఆలకించుట నటించి) అదే! కృష్ణార్జునులరాకను. బ్రాంచ
 జన్యదేవదత్తధ్వనులు తెలియఁజేయుచున్నవి. సంశ
 ఘ్నకుల నోడించితిమని యగ్రిజం జూడవచ్చు నాతని
 కీవార్త యెంత హృదయభేదకముగా నుండనో కదా?

ధర్మరాజు—(తనలో) అయ్యో! కృష్ణార్జునులు లోనికి వచ్చు
 చున్నవారు. చీ! సిగ్గుమాలినప్రాణమా! ఇంకను యీత
 నువును విడిచి పోకుంటి వేల? (ద్వారమునొద్ద కరుదెంచి
 ప్రకాశముగా) హా! అభిమన్యుఁడా! నీతండ్రితో నీకరా

కృమము వినిపించుటకుమారు నీచావా తెలుపదగినది?

(మూర్ఛిల్లును.)

[ద్వారమునొద్దఁ గృష్ణార్జునులు పరివేశింతురు.]

అర్జు—అయ్యో! కృష్ణా! నీవు చెప్పక దాచినను దాగినది
కాదు కదా! దారిలో నాకు దుర్నిమిత్తములు గన్పడినది
మొదలు నే ననుమానించుచునే యుంటిని. (విచారము
తో) హా! అభిమన్యుడా!

సీ. మాపుణ్యముల ప్రోవు, మాదునోములపంట,

మా ప్రేమధామంబు, మాదుమురుపు

మాకూరుములదీవి, మాపెన్ని ధానమ్ము,

మాసంతసముద్రాపు, మాదుమూట

మాసుందరాంగుండు, మాగారములకూచి,

మాదు ప్రేమనదమ్ము, మాదు చేవ

మాకన్నఁగవవిందు, మావీరతిలకమ్ము,

మాబల్లి, మాకల్లి, మాధనమ్ము

తే. గీ. మాదురెండవప్రాణమ్ము, మాగుణఖని

మమ్ము విడనాడి దేవలోకమ్ముఁ జేరె;

నెట్లు జీవిత మింక మే మెవరికొరకు?

మాలదైవమ్ము! తగునె కుమారుఁ గూల్చి?

సీ. వదనమా యది? కాదు, వరకళాసంయుతం

బంబుజవైరిబింబంబు గాని

కరములా యవి? కావు, కమనీయసామ్రాజ్య
 భవనమ్ము నిల్పుస్తంభములు గాని
 కన్నులా యవి? కావు, కనుఁగొన నవప్పుల్ల
 రమణీయపద్మప్రస్థములు గాని
 వక్షమా యది? కాదు, వరలక్ష్మి నివసించు
 కమనీయ మా గృహాంగణము గాని

తే. గీ. అవని యనునదయూచల మందుఁ బాడవి
 మించెడుతమఃపథ మతిక్రమించి చనెడు
 బాలభానుండ వీవు కన్నడకఁ జనితె?
 ఆశ లన్నియుఁ గప్పి దుఃఖాంబుదముల.

అయ్యా! కృష్ణా! మున్నెంతటిసాప మాజ్ఞించియుంటినోకదా!
 కృష్ణ—అర్జునా! ఏటివెట్టి యిది? మనపురాకృత మెంత
 యో యంతయే యగును. దైవముమాత్ర మేమిచేయుఁ
 గల్గును? అర్జునా! ఈద్రవంచక మొక నాటక శాల;
 ఇందలిప్రజలు నటకులు; కొందఱు ముందుగను మఱి
 కొందఱ తాలస్యముగను తెరచాటునకుం బోవుదురు. దీని
 కింత విచార మేల? ఉన్నంతకాలము ఇది నాభార్య, వీడు
 నాపుత్రుఁడు ననువిచారము తప్పదు. పోయినవెనుక
 యెవరికివారే. ఏజన్మముననో ఋణశేష ముండె, నది
 యంతయు నిప్పుడు తీర్చుకొని పోయెను. ఈజగత్తంతయు
 మాయాపరికల్పితము.

తే. గీ. జలధితరగలఁ జలియించి కలసి మఱల

సరగ నరిగెడి కావ్యసంచయమరీతి

మనుజు లెల్లరు సంస్మృతివనధిమధ్యఁ

బడుచు సంయోగమును గాంచి జాయుచుందు).

అట్లునా! నీవంటి ధైర్యవంతున కిట్లు కుండుట తగదు. ధైర్య
మవలంబించి యూరిడిల్లుము.

ధర్మ—(మూర్ఛనుండి లేచును.)

అట్లు—కృష్ణా! నే నెట్లుఁబడితి నేర్తును? (ధర్మజుని గాంచి)
అగ్రీహ! నేను లేనప్పుడు వానిని యుద్ధమునకుఁ బంప
వద్దని చెప్పలేదా?

ధర్మ—(అట్లునుని సమీపించి కన్నీటితో) నీనాక్యముల
వీటిఁబుచ్చి గురుఁడు పద్మవ్యూహముఁ బన్నిన నాచా)
ణములకై యింపడి కుమారుని యుద్ధరంగమున కం
పించి చంపుకొనినదురాత్ముఁడను నేను. ఆపాపము
నకు ఫలముగా నా యీకంఠము నీకరవాలమునం
దునుముము.

కృష్ణ—ధర్మజా! నీప్రమాత్ర మేమిచేయుదువు? వాని కా
యువు మూడినది.

అట్లు—(విచారముతో) అయ్యో! అభిమన్యుఁడా! కలకల
లాడు నీనవ్వుఁబుగమును, ఆకర్ణాలములైన నీకన్ను
లును, జానువుల సంఘాతకరములును, విశాలవృక్షస్థల

మ్మును, గల నీమూడ మ్ముతయు స్మరణీయ మయ్యెనే ?
తండ్రి! (ధర్మజుడికై) అగ్గిజా! కుమారుని యుద్ధపా
చారము సుత తెలియఁబటపుము. కుమారుని ముఖప
ద్మముఁ జూచుభాగ్యమ్ము లేకున్నను, పరాక్రమమైన
విని సంతసించెదను.

ధర్మ — నాయనా! చెప్పుటకు నాకు నోరాడ దోయి! సూత్ర
ప్రాయమ్ముగా యుయుత్సుఁడు చెప్పినమాటలం బట్టి,
త్రిశూలధారి యగు నీశ్వరుఁడైన నాతని నెదిరింపఁజాలఁ
డని నిర్ణయించుకొంటిని. (యుయుత్సునిదిక్కు ము
గంబై) యుయుత్సుఁడా! కుమారుని యుద్ధమ్మును గూర్చి
మఱియొకసారి మాకందఱ కెఱింగింపుము.

యుయు—అర్జునా! గురుఁడు ధర్మజునిఁ బట్టుటకై నీ విచట
లేవనియెంచి పద్మప్రహమును బన్నె ననినీ వెఱింగినదే
కదా? దానితెలు దెఱింగినవాఁడు తా నొక్కండ య
గుటఁ జెదతండ్రి! గావ యుద్ధమ్మునకుం బోయి తమ్మి
మొగ్గరమ్ము నవలీలఁ జించి లోనికి బ్రవేశించి,

చ. కడలిని ద్రచ్చు మందరపుకవ్వమురీతిగ శత్రుసైవ్యముం
దడరి నృపాలవర్గము యథాయథలై మది తల్లడిల్ల న
ల్లడలకుఁబాటుచుండఁగను, కవ్వడి! నీమసుతుండు వెల్గె నే
కడఁ గనుఁగొన్న దాన యయి కౌరవవాహిని రూపు
మాపుచుక.

సంగరముఁఖమ్మన నభిమన్యు నెదిరింపఁజాలక చదిసిన శత్రుంజయ లక్షణాదిరాజకుమారులు వేసవేలు. సుయోధనుం డంతఁ గర్ణాదియోధవరులతోఁ గూడి,

ఉ. దృక్కుల కందకే గగనదేశమునందు దివాకరుండు, తాదిక్కులనిండ స్వీయ మగుతేజము నింపి వెలుంగుభాతి నీచక్కనిచుక్క యుద్ధమున సాగఁగ నోర్వఁగ లేక యెంతయన్, మిక్కుటమా భరమ్మనను మే న్వడఁక గురునొద్దకుం జనెన్.

చని, గురువర్యా! మీరే యిట్లూరకున్నయెడల మేమెట్లు సహింతుము. ఈయభిమన్యునివారినుండి తప్పించుకొనుట కుపాయ మ్మొం డెద్దియేని యోజింపవే యనుడు దోఁలుం డిట్లానతిచ్చెను.

మ. నరుఁ డత్యద్భుతవిక్రముం డతనికన్న న్నిన్న యీబాలుఁ డీ, ధర నెవ్వారెదిరింపఁజాల రితని ధర్మమ్మువో నాడుచున్, విరఘ్న జేసి, ధనుస్సు ద్రుంచునెడ నీవీరుండు కూలన్ ధరా, వరులారా! యింకనైన మీర లతని బంధింప యత్నింపుఁడి.

అర్జు—అయ్యో! కుంభసంభవా!

ఉ. అంకముఁ జేరఁదీసి ప్రియమారఁగ మూర్ఖుని శీర్షమింపుగా, జెంకలఁ బట్టి దువ్వి “కడు చేప దలిరెచ్చెడుజోడు వాడు; మీ, నాంకుడ! పార్థపుత్రుఁడ చిరాయువు గ”

మ్మని యన్ననూట నే, బొంకుగఁ జేసితయ్య ! యెటు
పూర్వపుఁజేమచు వీడనాడితో?

తరువాతఁ, దరువాత?

యుయు—అంతఁ బాపాత్ములగునుయోధనాదులు కుమారుని విరఘుని గావించి, విల్లు దునిమిరి. అయినను గుమారుండు ధైర్యమ్ము సేడక, దుశ్శాసనసుతుతో డ్వండ్వ యుద్ధమ్మునకుం డీకొని, వానితోఁ గలిసి స్వర్గమ్ముఁ జేరెను.

అర్జు—అయ్యో! కుమారా! ఇంతటి జగదేకప్రతాపుడవగు నిన్నుఁ బోఁగొట్టుకొని నేను జీవించుట యెందులకుఁ దండ్రి! అన్నా! ధర్మనందనా! కుమారు నొంటిగ నేల పంపితిరి? మనభీమసేనాదియోధవరు లెవ్వరును దోడరుగలేదా?

యుయు—అన్నా! మే మెల్లరమునుగూడఁ బోయితిమి కాని, దారిలో మాకందఱ కనివార్యుడై సైంధవుఁ డడ్డమై నిలిచె. అందుచే భీమాదులులోనుగాఁగల మే మరిగినలాభము లేకపోయినది.

అర్జు—(కోపముతో) అరే! కృతఘ్నా! సైంధవచండాల! ఎంతవని జేసితివిరా! నాఁడు వనమ్మున దయఁ జూపినందులకుఁ దగినఫల మనుభవించఁ జేసితివి. కావున—

చ. ఇనుఁ డపరాద్రీ బాకమును పెల్లి వధింతును సింధుభూ
పు నయ్యనిమిషదైత్యకింపురుషులాదిగ నెవ్వరు గావ
నెంచినన్, వినుఁ డిదె నాప్రతిజ్ఞ నలవిద్విషుఁ జంపఁగలేక
పోయినన్, అనలముఁ జొచ్చి ప్రాణముల నయ్యెడఁ బా
సెద గాండివమ్మతోన్.

కృష్ణ—(తొందరతో) అర్జునా ! ఇంత తొందర చెల్లునా?

శా. నాతోడం దలపోయ కిట్టు లసమానం బా ప్రతిజ్ఞ గిపు
వ్రాతంబుల్ వినఁ బల్కు జెల్లునె? రణప్రాజ్ఞుండ వయ్య
య్యె! యీభాతి న్నారల నల్పులంచుఁ దలఁతే? భారమ్ము
దోగిగాదు తెంతో తాత్పర్య మెలర్పఁ బోచు నలసింధు
త్సౌధపున్ గూల్చుఁగన్.

అర్జు—జనార్దనా ! ఏల యిట్లదైత్యముం గొల్పెదు?

మ. బలిమిన్ సంగరమందు నిల్చి కనఁగాఁ బ్రాణమ్ముల స్వడి
భూతలనాథుల్ పలుమంది కూలుదురు, రాధాపుత్రేశ
ల్యాదిదుర్బలులన్ సైంధవుఁ దున్ననరనాకొ? యోవాన్
య! నే నల్లినం, గలరే లోకమునందు డీకొనఁగ నీకారు
ణ్యమే యుండినన్?

కృష్ణ—పార్థ ! నీ వట్టిదిట్టవే యనకొమ్ము. నే నందుల కన
లేదు. సూర్యాస్తమయము గాకుండఁగనే జయద్రోహునిఁ
గూల్చెద ననికదా నీప్రతిజ్ఞ? చానికై దైవసహాయ్య మ
వసరము. పశుపతియశ్రమ్ము నీకిప్పట్టున మిక్కిలి యుప

కారి కాగలదు. అందువలన, నీవు శుచివై పాశుపతిశు
ద్ధితై కృషి చేయవలసియున్నది. రమ్మ పోవుదము. పుత్త్ర)
శోకాతుర యగు మాచెల్లెలి నే నూఱడించెదను. ధర్మజా!
నీవు భీమాదుల నూఱడింపఁ బొమ్ము.

(అందఱు నిష్క్రమింతురు.)

వీ ధి.

సౌధపుండు — (ప్రవేశించి విచారముతో) అక్కటా ! ఇదేటి
ధర్మము ?

ఉ. మానధనుండు కర్ణుండును మద్రస్థపుండు, గురుండు చా
ణియున్, మానవనాథుండుంగలుగ మధ్యమపాండవుఁ డల్లి
యేలకో?, యేనొకగుండనే తనకు నెగ్గొనరించితి నంచు నెం
చితఁ, బూనఁ బ్రతిజ్ఞ నన్నుఁ బొరిఁబుచ్చుఁగ, ధర్మము
వీడి కుగ్రుద్ధుడై.

కటకటా ! నా కింకెవ్వరు దిక్కు ? అసాధారణధనుర్విద్యా
ప్రవీణుఁ డగు నర్జును నెమర నిల్చువా రెవ్వరు?

కం. కవ్వడితోడఁ బోరఁగ

నవ్వరునుఁ లేరు ధరణి; యిదుధరుండే

నొవ్వఁగ, నెవ్వరి కగు నా .

కవ్వడితో నెదిరి నిల్చి కయ్యము సేయఁ ?

నే నిప్పు డాచరించవలసిన దేమి? (యోజించి) వనముల కరి
గి కాని, పాండవుల శరణుజొచ్చి కాని ప్రాణరక్షణ మా

చరించుకొనవలయును. (నిట్టూర్పుబుచ్చి) అయ్యో! ఏమి నాదౌర్భాగ్యము? అభవదత్తవరమ్ముచే నర్జునునకుం దక్క తక్కినపాండవుల కనివార్యుండ నై, ముందువెనుక లారయక, సూతునిహితోపదేశ మాలింపక, యభిమన్యుని మృతి కే నేల కారకుండ నైతిని? సూతుఁడన రథికునిసే మము కోరువాఁడే కదా? అతఁ డేమనియెను?

తే. గీ. “కొమరు నొంటిగఁ జంపిరన్ గోపభరము
వలనఁ బూర్ణుండు రణమునఁ జెలఁగి యేమి
సేయునో సుంత యోజింపు సి ధురాజ!
తొందరను బొందుటాప్పునే మరమునందు?”

అనియెను గదా? అట్టిహితోపదేశమ్మును ద్రోచిపుచ్చిన నా యట్టివాని కిట్టిచెట్ట గాక యింకేమిరాగలదు? ఈశ్వరవ రంబు గలదనుగర్వముచే గన్నుఁగానక, యిట్టిచెట్టఁ దెచ్చుకొంటిని. (ఆకసమువంకఁ జూచి) అయ్యో! పరమేశ్వరుఁడా! నీవు వర మొసఁగి నా కెంతముప్పుఁ దెచ్చిపెట్టితివి? (తలవంకించి) పాప మారఁ డేమి చేయుచు? గంగాధరుఁడు మిగుల దయాళుఁడు. ఇంతకు నాగ్రహచారము నన్నిట్లు వేపుచుండ దైవమును దూరుటనుచితము. (నిట్టూర్పుతో) ఆపాండవులనే శరణు జొచ్చెదఁ గాక! (కొంచెము నడచి) పృథ్వీర్థుల శరణు జొచ్చుట శ్రుతియు లకుచితమా? అంతకన్నఁ జూపు మేలు కదా? (ఊరకొని)

కాదు, కాదు. “బ్రసికియుండిన శుభములఁ బడయవచ్చు”
ననికదా పెద్దలు చెప్పదురు. కావునఁ బాండవుల శరణు
జొచ్చుటయే కర్తవ్యము. (మరల యోజించి) అద్భుతఁ
డేమిప్రతిజ్ఞఁజేసెను? ఎల్లి సూర్యాస్తమయమునకు నన్నుఁ
జంపలేకున్న దాను జచ్చెద ననికదా? అందుచే నే నిప్పు
డు శరణుటయేతడవుగా వారు నన్ను బట్టిమట్టుపెట్టు
దురు. అంతకన్న వనమ్ముల కరిగి యెల్లిసూర్యాస్తమయము
వలకు దాఁగి ప్రాణరక్షణ మొనర్చుకొనుటయే యుక్తము.
(కనులుమూసికొని) చీ! క్షత్రియుడై జనించి, పౌరుషము
వీటిఁబుచ్చి పలాయన మయ్యె నని ప్రజలు హసించురే
మో? అంతవల కేల? మాయావి యగుకృష్ణునిపోతా
హమున నర్జునునాశుగమ్ము లరణ్యమ్యుననున్న నన్నుఁ
గనుఁగొనలేకుండునా? వాడు నావెంటనంటిన నేఁజే
యున దేమి? అడవులకరిగినను గార్యము కనఁపింపదు.
ఇక్కడనేయుండి దోణకర్ణాదియోధులు నన్ను రక్షించి
న రక్షింపఁ గలరు. కావున సుయోధనాదియోధులతో
యోజించి వారియాజ్ఞానుసారము వర్తింతుఁ గాక.

(నిష్క్రమించును.)

దుర్యోధనుని గుఱారము.

[అంతః దెర నెత్తఁగా సుయోధన, కర్ణ, కృపాశ్వత్థామ
శకునులు ప్రవేశింతురు]

సుయో—మిత్రమా ! అంగరాజ! పాండవులశిబిరమువంక
మహాకలకలముతో సింహనాదమ్ములు వెలువడినవి; కా
రణ మేమై యుండును?

కర్ణ—రాజా! ఆశ్చర్యముగానే యున్నది. కుమారుని చా
వునకై విచారింపక యారీతి సంతోషవిజృంభితు లగుట
కు మహా త్తరమైన కారణమే యుండవలయును.

శకు—ఒకవేళ సుశస్త్రకు లాపార్థునిచే వాత్సులై రని కాఁబో
లును.

కృపా—అట్లు కాను. అర్జునుఁడు రణమునుండి వచ్చి కుమా
రునికై విచారించుచుండె నని వినియుంటిని.

సుయో—ఓరీ! సేవకా!

సేవ—(ప్రవేశించి) ఏమి యాజ్ఞ?

సుయో—నీ వరిగి పాండవులశిబిరమువంక సింహనాదమ్ము
లుచేయుటకుఁ గత మరసి రమ్ము.

సేవ—చిత్తము. (నిష్క్రమించి వెంటనే మరలఁ బ్రవేశించి)
దేవా! తనకుమారునిమృతి కాజయద్రోఁడే కారకుఁ
డని, కీరీటి కోపించి, వానిని తేపు మార్తాండుఁడు గ్రుంక
మున వధింపెదననియె; అట్లు చేయకపోయినయెడల గాం

డివమ్ముతోఁగూడ వహ్నిం బ్రవేశించెద ననియుఁ బ్రతిజ్ఞం
బట్టెనట! (తెరవంకఁ దిరిగి) అదిగో! సింధురాజేంద్రుఁడు
దీనాననముతో నిట్లేతెంచుచున్నాఁడు.

సైంధ—(ప్రవేశించి) బావా! రక్షింపుము. రక్షింపుము.

(సుయోధనుని పాదములపైఁ బడును.)

సుయో—(సైంధుని లేవనెత్తి) సింధురాజ! ఏల యిట్లధైర్య
పడెదవు? కుమాగునిమరణము నాలించి దుఃఖాకుల
మానసుఁడైన కిరీటివాక్యముల కింత యులుకఁ జెల్లునా?

సైంధ—బావా! అతనిప్రతిజ్ఞ సర్వసాధారణమైనదికాదు.
చ. అనలసమానగాండివము నందినమాత్రస తల్లడింతు ర

య్యనిమిషదైత్యకింపురుషులాదిగ, భూజనులేమిలెక్కనఁ
దునుమఁగఁబూనె నెల్లి నలతోజమిత్రుఁడు గ్రుంకకుండ నే
వనముల కేగెద న్గలనఁ బార్థ నమర్పఁగ నాకు శక్యమే?

సుయో—జయద్రథా! ద్రోణ కర్ణ శల్యాశ్వత్థామాదు లుం
డ నీ విట్లు వాపోవ నేల? (కర్ణునివైపు తిరిగి) సఖం! అంగ
రాజ!

మ. తనయుం డీలైనటంచు నొవ్వక, మహాదర్పోద్ధతిఁ సైం
ధపుం, దునుమం బూనెఁ గిరీటి, వింటివి కదా? దుర్మార్గుఁ
డేమంచుఁ దా, మనమం దెంచెనో? సంగరమ్మునను నే
మాడ్కిం బ్రవర్తింపఁగాఁ, జనునో? తెల్పుమ, సింధుభూ
ధపుని రక్షితార్హత్యమ్మునఁ.

కర్ణ—సఖా! సవ్యసాచిప్రతిపకు మనము సంతసింపఁ దగినదియే. ఏమంటివా?

మ. రవి యస్తాదికి నేగునప్పటికి నోరాజేంద్ర! నీ బావ సైంధవుఁ గూల్పంగను, లేక లక్ష్మినయెడఁ దాఁ బ్రాణముల బాయఁగా, దివిజాధీశనుతుండు వల్కె; మది భీతిం బొందఁగా నేల? సైంధవుఁ గూల్పఁ వశ మొక్కొ యొక్కొకి రాధానందనుం డుండఁగఁ?

అదియునుంగాక, నింకొక్కవిశేషముకూడఁ గల దాకన్గిపుము. పాండవులైదుగురిలో నెవరుసమసినను, దక్కినవారందఱును, బ్రాణమ్ములఁ బాయనట్లు వా రేర్పాటు చేసికొనియుండిరి. కావున నింతటితోఁ బాండవులు చచ్చి రని తలంపుము.

శకు—రాధేయా ! పాండవు లట్టిదుర్వారప్రతిష్ఠాపాశబద్ధులు గాన, మన మిసైంధవు నొక్కడ సూర్యాస్తమయమువఱకు దాఁచితి మేని—

చ. దురమున సైంధవుం గనక దుఃఖము నంది కిరీటి యొల్లు, నామరణముఁ గాంచి చత్తురు యమాత్మజభీములు, మాదిరి సూను లా, తెరువునఁ బోదు రందఱును దీరుదు రంత సుయోధనుండు రాజ్యరమ నిరంకుశప్రతిభ నమ్మతి నేలును సంతసింపుచుక.

కర్ణ—(ఏవముతో) గాంధారరాజ! ఎంతసేచవుంబనికీఁ బు

రికొల్పితివి ? మనయోపినంతవఱకు సింధురాజును గవ్వ
డిబాఁడి బడకుండఁ, గాపాడవలయుఁ గాని, యిట్లు క్షత్రి
యోదితమ్ము గానికార్యం బాచరింపు మందువా ?

తే. గీ. సమరమందున శత్రులఁ జంపుటొండె
శత్రుచేతను దానైనఁ జచ్చుటొండె
క్షత్రియుం జాచరించెడు సమరవిధులు
విపులకుఁ జెల్లు నీచెప్పవిధము జేయ.

అశ్వ—(కోపముతో) ఓరీ ! సూతపుత్రా ! ఏమంటివి ?

తే. గీ. “సమరమందున శత్రులఁ జంపుటొండె
శత్రుచేతను దానైనఁ జచ్చుటొండె
క్షత్రియుం జాచరించెడు సమరవిధులు
విపులకుఁ జెల్లు నీచెప్పవిధము జేయ.”

అనియా ? మూర్ఖుఁడా ! నీచరిత మెవ్వ రెఱుంగనిది.

సీ. పాంచాలభూపుష్ప్రికరిణయమ్మనఁ బార్థ
అదిరింపఁగా నీవు బెదరలేదా ?

ఘోషయాత్రకుఁ బోవఁ గురుపతిగఁ గంధర్వుఁ
డదిరింపఁగా నీవు బెదరలేదా ?

హలపాణితో వియ్య మంద నేగితి మందు
భీమపుత్రుఁ డదుర్ప బెదరలేదా ?

ఉత్తరగోగ్రహణోత్సవమ్మునఁ బార్థుఁ
డదిరింపఁగా నీవు బెదరలేదా ?

తే. గీ. భండనమ్మన నీ వొకపండితుడవె?

అంతతోఁ గట్టిపెట్టక యధిపుఁ జేరి

భీరు లీవిపు లంచును మీఱినంత

క్షత్రియుడ హదువే సూతపుత్ర నీవు ?

కర్ణు—కోపముతో ఓరీ ! బ్రాహ్మణాధమా ! న న్నధిక్షే

పించెద వేమి ? నీవుమాత్ర మాయారణమ్ములఁ బరాజ

య మందలేదా ?

అశ్వ—కాని, నీవలె నొకరి నధిక్షేపింప లేదు.

కర్ణు—ఇప్పుడు నే నధిక్షేపించిన దేమి ?

అశ్వ—“విపులకుఁ జెల్లు నీచెప్పు విధము జేయ” నని బ్రా

హ్మణులెల్ల నొకటే మొనర్ప నేల? బ్రాహ్మణులసాదమ్మునఁ

గాక నీ వెట్లు లీయంగరాజ్యాధిపత్యము వహించితివి ?

కర్ణు—విపులు సహజభీరువు లనులాకోక్తి కంటిని గాని మి

మ్మధిక్షేపింపవలయు నని కాదు.

అశ్వ—(ఎకసక్కెముగా) ఆహా ! ఏమి వాగాడంబరము? వి

పులు సహజభీరువులును, సూతకులాధమాండవు నీవు

సహజశూరుండవు కాబోలు! ఓరీ ! దుర్మతీ ! బ్రాహ్మ

ణులలో నెందఱువీరులు లేరు; క్షత్రియులలో నెందఱు

భీరులు లేరు! తారతమ్యవిచక్షణ మొనరింప నీ వెంతటి

వాడవు?

సీ. పరశురాముఁ డను బ్రాహ్మణవర్యుండు
 పట్టి రాజుల మట్టువెట్టి లేదా?
 గురుఁడు దోస్తాచార్యుఁ డరయ విప్రుఁడు గాఁడో?
 సుక్కించి రాజుల మొక్కు గొనఁడో?
 అతినిశ్యాలకుఁడు, కృపాచార్యుఁ డాయెఱ్ఱఁ
 బోరిలో నెదిరించువారు కలరొ?
 శాపచాపాయుధసాధనమ్ములతోడ
 విప్రులు విహరింప బెదర లేదా?

ప్రే. గీ. మాకు నీకును దారతమ్యమ్ము భీష్ముఁ
 డేర్పఱుపలేదా? నీ వది యెంచకుండ
 భీషు లని మమ్ము దూషింపఁ గారవేందుఁ
 జూచి ని స్టంపకుంటి నోసూతపుత్ర!

కావున నోరు విప్పక కర్తవ్య మాలోచింపుము; లేదేని రాజున
 కపకృతిఁ జేయవలసి వచ్చును.

కర్ణ—ఓరొరి కుంభపాత్రా! ఊరకున్నకొలఁది నోరికివచ్చి
 నట్లు వదరుచుంటివి. రాజును జూచి యూరకుంటి వేమి ?

ఉ. ఆలముఁజేయవచ్చినదురాత్ముఁడ వంచు నెఱుంగలేక, భూ
 పాలుఁడు నిన్న నమ్మ, నిటు పల్కుచు నుంటివి; తిన్నయి
 టివా, సాలను లెక్కపెట్టుగతిఁజాలును చాలును వాగఁబో
 కు మీ, వాలునఁ ద్రుంతుఁ బ్రేలినఁ జివాలునఁ జేతులు దో
 యిలింపుమా. (అని మీఁద క్షుణ్ణుకఁబోవును.)

సుయో—(కర్ణుని బట్టకొనును.)

అశ్వ—(కోపముతోఁ గరవాలము నూడఁబెట్టి) ఓరీ ! వృథా
బ్రాహ్మణాపహసీ !

మ. కురురాజుం గని యూరకుఁ టి ననుసంకోచమ్ముఁ బోఁద్రో
లి, సం,గరమండఁ నను మార్కొనం గడఁగునీగర్వమ్ము
సర్వ మ్మికం, బరిహార మ్మొనరింపకున్నయెడల న్వాక్కు
రుఁడంచుక భువిక, ధరణీదేవులు గేలిసేయుదురు నిండా
పాత్ర! రా ర మ్మికక.

(కత్తి నెత్తి కర్ణుని నఱుకఁబోవును.)

కృక—(తొందరతో నశ్వత్థామను బట్టకొని) ఆచార్యనంద
నా ! మీ రిట్లు కలహింపఁదగిన సమయమా యిది?

అశ్వ—మామా ! నన్నేల వారిం చెదవు ? విడువుము. విడు
వుము. దుర్మార్గుం డగు నీసూతకులకళంకుని వధించి లోక
ము నిష్కంఠకముఁ గావించెదను.

కర్ణ—రాజా ! సుయోధనా ! విడువుము. విడువుము. ఏమి
చేయఁగలఁడో చూచెదను.

కృపా—కుమారులారా ! కర్ణాశ్వత్థామలారా ! రిపులు నవ్వు
టతప్ప నిట్టికలహమ్ములవలనఁ బ్రయోజన మేమి ?

సైంధ—మహాత్ములారా ! మీరు పరస్పరకలహము లుడిగి
నన్ను రక్షింపుడు.

శృపా — జయద్రథా! ఈవిషయమ్మున నీవు భీతి నెందఁ దగుదు. ఆచార్యునితో నాలోచింపక, ఘనము నిర్ణయింపఁ దగుకార్యము లేదు. కావున నట్లొనర్తము.

సుయో — మహాత్మా! మంచియుపదేశ మొప్పితిరి. సైన్యాధిపత్య మాలిఁడు వహించియుండ మన కేమికొఱుత కలదు? వారియొద్ద కరుగుదము రండు.

అశ్వ — ఆహా! ఏమి నీతివాక్యపరంపర? ఏమియాచార్యునిపైఁ గలభక్తి? అందిన జుట్టును నందకున్నఁ గాళ్లును బట్టుకొను నీయంతవానినే నెందును గనలేదు. బ్రాహ్మణనిందం జేయుదురాత్ము నదల్పలేక యూరకొని, యిప్పు డవనరసమయ మగుటచే నాచార్యునితో నాలోచనయా? ఆచార్యులేమొనర్పం గలరు? వారు విప్రులు, భీరులు. ఈ కర్ణుఁ డన్నిట సమర్థుఁడు. శూరుఁడు. నీ నమ్మివబుటు. సింధురాజును రక్షింప వలంతి. ఆచార్యునాలోచన మి తఁడు సాగనిచ్చునా? సాగనిచ్చిన నీవు సాగితువా? ఏల వృథాయత్నము? కర్ణునితో యోజించి సుగరమ్మునఁ జచ్చుటయో, వనమ్ములకుఁ బాటుటయో నిశ్చయించుకొనుఁడు. ఇం దాచార్యులతో యోజింపవలసినది లేదు. ఉన్నను నేను రాను.

సుయో — తమ్ముడా! ఆచార్యునదనా! తమ్ముఁ బోయి

హాత్ములే యిట్లు సెలవిచ్చిన నే నేమొనర్తును? కరుణించి
గురుసంతికమునకు రమ్ము.

అశ్వ—(తలపంకించి) నేఁ బ్రాతఃకృత్యముల నిర్వర్తింప నేనె
ద. మీరు పోయి రండు.

(అందఱు నిష్క్రమింతురు.)

ఇది ద్వితీయాంకము.

శ్రీమత్సర్వదేశకామ్యైశ్వర్యము:

విజయప్రతిజ్ఞ.

తృతీయాంకము.

ధర్మరాజు గుడారము.

[ధర్మరాజును, భీముడును బ్రేషించుచు.]

ధర్మ—తమ్ముడా! భీమసేన!

ఉ. భానుడు గ్రంథకకుండ మనపాథుడు సైంధవుఁ గూల్తు నం
చుఁ దాఁ, బూనె, జవార్దనుం డతనిపూనికి మెచ్చి,
బహుకరించె, నెం, తేనియు సంశయాంబునిధి నీదుచు
నుంటి న దెట్లటంచుఁ గ, రానుభవంబుఁ దాటఁగలయా
తఁడు లేడు జగత్త్రయమ్మునన్.

అయినను,

మ. వనజాక్షుడు కలందు ప్రోవఁ గలనన్ బాధుండు బలేదిట్ట
యం, చును ధైర్యమ్మును బొందుచుంటి, ననిలో శూర
త్వమున్ జూపి సిం, ధున్మపాలుం గడతేర్ప సాయపడు
యోధుల్ నీవునుం గూడి, య, ధ్వునువాక్యమ్ము లమో
ఘముల్ గనఁగ నంచున్ గీర్తిఁ దెప్పింపరే.

భీము—అన్నా! ధర్మనందనా! పద్మవ్యూహమ్మున బసెబా
లు నొంటిజేసి వీరుల మని విట్టివీగుమహాయోధు లంద
తేకమై గెడపిరి. ఇప్పు డర్జునునిప్రతిజ్ఞ విని సైన్యమంత
యు గగ్గోలువడుచున్నది.

ధర్మ—అది యెట్లు?

భీము—మహాత్మా! అర్జునుడు కుమారుఁడచావు వినినప్పు
డెత్తివచ్చు నని తలంచి, దుర్యోధనుడు సైన్యముల కు
త్సాహమ్ము గల్పించుచుండ, మనప్రతిజ్ఞావచనమ్ములు
ను, సింహనాదమ్ములును విని, సైంధవచారు లాతని కె
ఱిగింప సైంధవుడు దుర్యోధనాదులకడ కరిగి, వారల
కర్జునుప్రతిజ్ఞ నెఱిగించి, వనమ్ముల కరిగి ప్రాణరక్షణ
ముఁ జేసికొనియెద ననిన, రారాజు వాని నోదార్చి
యాచార్యున కాసమాచారం బెఱిగింప నతండు నగి—

మ. ఘనకోదండము కేల నంది నిలువ గంగాధరుఁడైన, న
న్నని వారింపఁ దలంకు, నేఁ గలుఁగ నీ వాపార్థవాక్యమ్ము
లన్, విని భీతి గన నేల? సింధునృప ! నా వికాంతిఁ
జూపించి, ని, న్ననిఁ గాపాడఁగఁ బన్నెదన్ దురవగాహ
వ్యూహ మత్యుగ్రతన్.

అని యోదార్చె. కర్ణాదియోధవరు లాతనిఁ గాపాడఁ గృత
నిశ్చయమై యున్నారు. జవార్దనుం దాచాత్మ్యఁ డిచ్చిన

యభయము తమ్మున కెఱిగింప, నతం డాశౌరితో నిట్లనియె.

శా. భారవ్యాజుడు, కర్ణ సౌబల కృపాశ్వత్థామశల్యాదిప
ద్భీరుల్ సంగరమం దెమర్కొనఁగ భీతింబొందఁగా నేల? నీ
కారుణ్యామృతవార్ధిఁ దేర్చి మములం గాపాడ నీవుండ, సా
హారమ్ముం బొనరింప లేనె? సుర లాహా! యంచు న న్నె
చ్చుగన్.

అదియునుం గాక,

శా. గాండీవ మ్మౌట సాధనమ్ము, రథముగ్ గంజాక్షుఁడే తో
లు, ను, ద్దండంబౌ కపికేతనమ్ము సురదత్త మైనశంఖ
మ్మునుగ్, జెండాడగ్ దగనట్టిరథ్యరథముల్ శ్రీకంఠ
నస్త్రమ్ములుగ్, పాండిత్యమ్మును గల్గి శాత్రువులు విధ్వం
సమ్ముఁ గాకుందురే?

కాన మమ్ముఁ గాపాడుభారమ్ము నీయది యన నామహాను
భావుండు వలె యనియె.

ధర్మ—తమ్ముడా! నీవు చెప్పినవాక్యమ్ములచే నామనమ్మున
శోకసంగంభమ్ము లొక్కమా తాపహించినవి.

ఉ. బంధుగూఢైన సింధుజనపాలుని గావఁగ రాజవాఙ్మచే
నందఱుయోధులుం గలసి యర్జును దాఁకెద రెట్టు లంచు
నా, డౌదముకొందలంబును, కడిందిముడమ్మున నింద్రసూను

కో, విందుడు బోవగాంగలడు, విన్నదనమ్ము వహింప నేటికా ?

భీము—ఇవ్విధమ్ముగు సరసల్లాపమ్ములాలించి బృందారకులు నివ్వెటవడి, దీన నేమిపుట్టినో యని చింత బొందిరి. అంత నాకొరవస్కంధావారమున ననేక దుర్నిమిత్తమ్ములు పొడసూపె. నే నీయుదంతమ్ము దేవర తెఱిగింప వచ్చితిని.

సేవ—(ప్రవేశించి) దేవా! శ్రీకృష్ణభగవాను లనుజనహితులై చనుదెంచి యున్నారు.

ధర్మ—(ఆతురతతో) త్వరగాఁ బ్రవేశపెట్టుము.

సేవ—చిత్తము. (అని నిష్క్రమించును.)

[శ్రీకృష్ణసాత్యకులు ప్రవేశింతురు.]

ధర్మ—(లేచి యెదురేగి) మహాత్మా! కుశలమా?

కృష్ణ—మహారాజ! నీయట్టిధర్మాత్ముని నిత్యముంగనుఁగొను నాకు సేవమున కేమితక్కువ?

ధర్మ—బావలారా! మీ రీయాసనం బధిష్ఠింపుడు.

(అందఱును గూర్చుందురు.)

ధర్మ—ఓ. పంకజనాథ! బాల్యమున బాములు పెట్ట సుయో

నావు, మా, సంకటముల్ నాహింప రథసారథి వైతిని నవ్య

సాచి కే, నింకిటఁ గోరఁదగ్గ దెడి? యీశుఁడ వీవ యెఱుంగు దన్నియక.

అయినను సింధురాజును వధింపుఁబోవుపార్థుని రక్షింపవలయు నని మఱొక్కసారి పార్థించుచున్నాను.

కృష్ణ—యథిష్ఠిరా! నీ కెందుల కర్జునునిగూర్చి యితథ యము? అర్జునుఁడు సామాన్యుఁడా?

ఉ. బంకుతనాలఁ బోవఁ డని పార్థివ! నీవ యెఱుంగదయ్య, నీ వింక భయమ్ము నొందఁ బనియేమియు లే దరిరాజశౌర్య పుక, జుకల నింకఁజేయు ఘనఁస్తులవీర్యమువాఁడు శీర్ష ముల్, సుకమఁ బెట్టితీరుదురు చోద్యముగా నృపు లాతఁడల్లింక.

మ. ధనురాచార్యుఁడెకా దిశవ్యరయింక ధర్మమ్ము వోనాడి గొక్కున నెక్కుమ్ముడి వచ్చివాఁకినను నీకుం బ్రీతిగా వించు నీ, యనుజన్ముడు కిరీటి; సింధునృపు నుగ్రాశార తంగూల్చు, లే, దనియం దాతఁకి నభయం బొకట ధైర్య మ్ముడు మోధర్మజా!

ధర్మ—నాతమ్ముఁ డట్టివాఁడైనను నీవే యాతనికి బలము. సైంధవునిఁ జువుట దుష్టరము. వా రెన్నిమా యోషాయ మ్ములనైనఁ బన్నుదురు. నీసహాయము లేక పార్థుఁడు గెల్పుట కల్ల. ఇదివఱ కొనర్చినసాయమ్మున కెంతయుఁ గృ

తజ్జలము. ఇప్పు డద్దునుని ప్రతిజ్ఞాభంగంబు గాకుండఁ గా
పాదవలయు నని నీపాదమ్ములం బడి ప్రార్థించుచున్నాను.
కృష్ణ—చ. ఒకకరమందుఁ బగ్గము లికొక్కకరమ్మున దండ
మూని నేఁ, జకచక తోలుస్యందనముచక్కికి వచ్చెడువా
ర లుండ రే, నొకట నహాయ విత్తు నరి నోర్చి ప్రతిజ్ఞను
నిర్వహించెడుకా, బ్రకటితశౌర్యధుర్యుఁ డలపార్థుఁడు సం
దియ మేల నీ కికకా?

యుధిష్ఠిరా! అట్టిమహావీరునకు పారథి నాట నాయదృష్టము
ననేకదా!

అర్జు—(ప్రవేశించి) నీయనుగ్రహమే లేకయుండిన, నీపార్థుఁ
డు నొకవీరుడేనా యేమి? జేవా! నీకృపయే లేకుండిన
నిన్నరాత్రి అగమ్య మ్మగుక్తలాసమ్ముకుం బోయి పాశుప
తసిద్ధి నెట్లు గాంచ నేర్తును?

ధర్మ—(సంతోషముతో) ఏమి? పాశుపతసిద్ధి యైనదా? అ
ట్టైనఁ గృతార్థులమే! అది యెట్లుసంభవించినదో చెప్పు
ము. విని యానందించెదను.

అర్జు—అన్నా! ధర్మనందనా! నిన్నరాత్రి నిదురవోవుతఱి
నే న్నొకస్వప్నముం గాంచితిని. అది కలయో కల్లయో
నాకే సుశయము. అందు శ్రీకృష్ణుఁడు నాకడ కరుదెంచి
పార్వ్యగతుం డయి “శూలపాణియస్త్రమ్ము ప్రస్ఫుటపరిజ్ఞా
నం బైనచో నీవు తప్పక జయద్రోణుని బరిమార్చఁగలవు.

అది లేనిచో ద్రోణాదియోధులతోడునీడఁగల వానిఁ గడ
తేర్చుట దుర్ఘటము. నీప్రతిజ్ఞయు సాధారణమైనది కా
దని నన్నుఁ బ్రయాణమ్మఁ జేసి యుత్తరాభిముఖమ్ముగాఁ
దీసికొని చనియెను.

ధర్మ—ప్రతిజ్ఞయొనర్చిన మన కుండవలసిన యీవిచార మీ
తని కుంట మనయందలియనుగ్రహము కాని మఱియొందు
కాదు. తరువాత?

అర్జు—అదేమిమాయయో కాని యొకింతన మహనీయునిఁ
మయం బైన యొక్కమందిరమ్ము గంటి, మందు—

నీ విఱువిఱు గొల్పు నబ్బరమైన కాంతిపుం

జంబు భాసిలుశరీరంబు వాని

సర్ధచేహమ నండు సలరుపార్వతితోడ

సింహాసన మధివసించువానిఁ

బ్రమధులయెడఁ గనుపఱచుపేమను దెల్పు

చల్లనిమందహాసంబువానిఁ

బరమర్షిగణమెల్ల భక్తితో స్తుతిఁ జేయు

చుండఁ బేరొలగం బున్నవానిఁ

తే. గీ. దవనశీతాంశువహ్ని నేత్రిములవానిఁ

దవదుజడలందు గంగను చాల్చువానిఁ

జటులదండశూకముల భూషణమువానిఁ

గంటి మీశ్వరుఁ గన్నులకఱవ్ర దీఱ.

ధర్మ—(కనులను మూసి) మహాదేవా! గిరిజామనోహరా! నీ భక్తులమగు మాయందు నీవు కృపాంతరంగుడవై యుండ మా కేకొఱంతయుఁ గలుగఁగూడదు. మమ్ము రక్షించు భార మంతయు నీయిదియే. అర్జునా! తరువాత ?

అర్జు—అన్నా! ఏమనివిన్నవించును. నేనునిశానమయమునందు శ్రీకృష్ణుని కర్పించిన గంధపుష్పాక్షతల నామహాదేవుని దేహమునందుఁ గాంచి విస్మయపడి యామహామహుండు మమ్ముఁ బ్రత్యుత్థాన మొప్పుటయే యెఱుఁగనైతిని.

ధర్మ—సత్త్వగుణపరిధానుఁ డైన వారియు, రజోగుణప్రధానుఁ డైన శంకరుడును మోగుణప్రధానుఁ డైనకమలాసనుఁడును నొక్కటియే. అందుచేతనే వారికి భేదము గన్పింపక యెవ్వరినిబూజించినను మువ్వగును సంతసింతురు. తరువాత ?

కృష్ణ—(చిటునవ్వుతోఁ దనలో) తత్త్వ మెఱిగినవాఁ డగుట చేతనే యీతనిమనం బెప్పుడును ధర్మమునంద యుండి ధర్మరాజును సార్థక నామధేయము గలిగెను.

అర్జు—తరువాత శ్రీకృష్ణభగవానునియాజ్ఞచే నే బాసువత సిద్ధి గోరుటయు, నాభక్తవత్సలం డగుశంకరుడు నా కొకకాసారమ్ముఁ జూపి, యందున్న బాణబాణాసనమ్ములఁ దేర నియోగించుటయు, నే వచట కరిగి—

తే. గీ అమృతమయమగు నల్లపర్వాకరమున
విషము గ్రోక్కుచు నెంతయు భీతిఁగొల్పు
సర్పముల రెంటిఁ గాంచి యాశ్చర్య మంది
యదియ నస్త్రుంపుమహిమయే యని తలంచి.

పాదప్రక్షాళనమ్ము గావించి శుచినై, పాముల కుపస్థానమ్ముఁ
జేసి పార్థించిన నయ్యవి విల్లమ్ము లాయె. అయ్యవి కై
కొని వచ్చి విషకంధరుమోల నిడితి. అంత నొకబ్రహ్మ
చారి వింటికి నారిఁ గూర్చి, బాణమ్ములు సంధించుచుండ
నే నయ్యది తిలకించుచుండ మహాదేవుఁ డనుగ్రహించి మం
త్ర మ్ముపజేశించె.

భీము—(ఆశ్చర్యముతో) ఆహా ! పురహరుని వాత్సల్యము.
ఇందనుక సైంధవువధనుగూర్చి సంశయించితిని గాని నా
మనస్తాపమ్ము తీరినది. తరువాత ?

అర్జు—తరువాత వాబాణబాణాసనమ్ముల యథాస్థానమ్మున
నిడి వచ్చి మున్నొసఁగినవరము నివేదింప మహేశ్వరుఁడు
సాంగముగాఁ బాశుపతసిద్ధి యొనర్చె. నిద్రయు మెలకువ
వచ్చె. నిజముగా నాకుఁ బాశుపతసిద్ధి యగుటవలన న
య్యది కల యని దలంపఁ జాల.

భీము—(అంజలిఘటించి) వాసుదేవా ! మహానుభావా ! నీ
యనుగ్రహమ్ము లేనిచో మాదృశుల కిది యెట్లు సిద్ధి
చును ?

ధర్మ—నిజము. ఇదంతయు వాసుదేవుని కరుణాప్రభావమే.
లేకున్న నింతలో నిట్లు జరుగునా? ధన్యుల మైతిమి.

కృష్ణ—దాని కేమిలె. దు. అది పరమేశ్వరానుగ్రహము. కా
లహరణ మెందులకు? (వినుట నభినయించి) అవిగో కౌరవ
సింహనాదమ్మలు వినబడుచున్నవి. అట్టనా! రణరంగ
మ్మున కవతరితము. అగ్రజానుజ్ఞాగొనుము.

అర్జు—(ధర్మజుని పాదమ్ముల కెఱిగి) అన్నా! నమస్కారము.
సెల వొసంగినఁ బోయివచ్చెదను.

ధర్మ—(లేవఁదీసి కౌగిలించుకొని) తమ్ముడా! ఘల్లునా!
తే. గీ. సఖుఁడు దైవమ్ము చుట్టమ్ము సరసిజాత్యుఁ
డెపుడు నీపాల వసియింప నింక నీదు
ప్రతిన నెఱవేఱకుండునే? ఇందనమున
జయము కల్గెడు నీకు నిశ్చయము విజయ!

కృష్ణ—బావా! యుధిష్ఠిరా! పోయివచ్చెదము. నీవును న
న్నద్ధండవై మనభీమాదియోధులకు సహాయుండవై యు
ద్ధభూమి కరుదెమ్ము.

ధర్మ—అట్లే యొనర్చెదను. అర్జునా! నీదేవదత్తారావ మను
క్షణము నావీనులవిం దొనరించుచుండవలయునుజుమా!
వమఱకుము. (భీమునితో నిష్క్రమించును.)

అర్జు—తమయాజ్ఞానువర్తి వయ్యెదను. సాత్యకీ!

మ. ధనురాచార్యుడు పంతులూనుచు సదా ధర్మాత్ము నా
యగ్రజా, తుని బంధించెద నంచు బ్రీతి గురునాథు
జూచి పల్కె. గనుం, గొన నింతింతలు దానిమూలమునఁ
జేసూరె గదా నీ వెఱుంగని దేమున్నది? ధర్మనందను
నికం గాపాడఁగా నుండుమా.

చ. సమయమువచ్చెనప్పు డీక శస్త్రగురుడు యమాత్మః
జాతునికొ, విమలుని బట్ట జూచు, నతివిద్విషవృత్తిని
బూను దోషుని, క్రమము నెగుర్పలేడు మనరాజ సహ
య మవశ్యమై చనుకొ, సురుతుడ! నీవ బోవఁ దగు
శూరుడ వంచు నెఱింగి కోరితిన్.

కృష్ణ—తమ్మండ! నిజము. నిజము. ధర్మరాజును గాపా
డుకొనుట యొకయెత్తును, సింధురాజుం జుపు టింకొక
యెత్తును నై యున్నవి. (జవాంతికము) పాండవసైన్యమం
దట్టునునిశర్వాత నిన్ను బోలినవీరు గానము. నీవున్న
యెడ ధర్మజుఁ డట్టునుఁ డున్నయట్ల సంతసించును; కాన
ధర్మరాజుం గాపాడుచుండుము.

సాత్య—చిత్త మట్లే యొనర్చెదను. (నిష్క్రమించును.)

(కృష్ణాజ్ఞనులు ముందుకు రాగా వెనుక తెరపడును.)

కృష్ణ—అర్జునా! చూచితివా! కౌరవవాహినీ యెట్లు పూర్వ
హాకారమ్మున నేర్పడియున్నదో?

అర్జు—(పరికించి) ఖౌనాను. మొదట నొకశకటపూర్వాహమ్ము.

ను, దానికిఁ బశ్చిమార్థమ్మున గర్భవ్యూహమ్ముగాఁ బద్మ
వ్యూహమ్మును, దక్షిణవ్యూహమ్ము మొదలుకొని సేనాముఖ
మ్ముదెసకుం జాలి నిగుడునట్లుగా సూచీవ్యూహమ్మును,
గన్నట్టుచున్నయవి. వాసుదేవా ! శకటవ్యూహముఖ
మ్మున గురుండు నిల్చియున్నాఁడు. చూచితివా ?

ఉ. అల్లదిగో కనుంగొను మహస్పతిఁ దాఁకెను వేదికాధ్వజుం
బల్లదె సాంధ్యరాగవిమలాకృతి నందెను వారువమ్ములున్
దెల్లనిపాగతో మిగులఁ జేజమునన్ శ్రీతవర్ణ మొప్పుగా
నల్లదె దోఁబుఁ డిద్ధిని మహాధనువుం గొనఁ గలరుద్రుడై.

కృష్ణ—అర్జునా ! సూచీవ్యూహస్థానమ్మునైపునకుం దృష్టి
నిగుడ్చుము.

చ. కురుధవణీవిభుండుఁ బాకొవిదు లందఱుఁ దన్నుఁ గొల్వఁగా
నరు దగునట్టిశౌర్య మలరారెనుపోలిక నొప్పుచుండె, నీ
వఱకును బాధుఁ డాహవమువంకకుఁ జేరఁ డిదేమియొచు
భూ,వరుండు తలంపఁబోలు నదె వానిముఖమ్మును జూచు
మర్జునా!

(కురునైవ్యమువంకఁ దిరిగి నిందాగర్భముగా)

ఓయీ ! కౌరవేక్షరా ! తొందరపడెద వేల ? అర్జునుఁడు వ
చ్చుచున్నాఁడు. అవశ్యము మిఁవికవిక లన్నియు నడం
గును.

అర్జు—కృష్ణా ! అయ్యదియే సూచీముఖమ్మునఁ గృతవర్ణా
దు యిండిరి. కాని సైంధవుఁ డెచ్చటను గాన్పించఁ జేమి?

కృష్ణ—అర్జునా ! ఎంత వెట్టివాడవు. వానిని నీవు వధింపఁ
బ్రతినం బూన నీయెదుట నేల పట్టుదురు?

చ. కనుఁగొనుమయ్య ! మొగ్గరముఁ గంటివే? దానికి వెన్న
మూఁడుయో, జనములదూరమందుఁ గురుసైన్యముజాడఁ
జూడవచ్చు, నెచ్చునమున సైంధవుం డచటమధ్యగతుం
డయియుండునంచుఁ దో, చు నడుడ! జాగుసేయ కలశూ
రులు వేదిరి నీదురాకకై.

(చేచాయఁ జూపుచు) నాచేచాయం దిలకింపుము. మనసైన్య
ము మనరాక కున్విఘ్నముచున్నది. త్వరగాఁ బోదము
రమ్మ (నిష్క్రమింతురు.)

[అంత ధనుష్పాణియై దోణుఁడు పోవేళించును.]

దోణు—ఆహా ! దైవమా ! నేఁ బ్రాణంబు ప్రాణంబుగా
మన్నించుపాండవులపైఁ గత్తిఁగట్టఁ జేసితి వేల? మనమునం
దిష్టములేకపోయినను దుర్యోధనునియొద్ద నునికింజేసి
కదా నాప్రియశిష్యు డగు నర్జునుని దాఁకవలసినవచ్చినది!
(మెక్కుతో) ఆహా ! ఏమి యాపాధుని వికోరుము.

ఉ. మోసమువచ్చెనంచుఁ దనమోమున వెల్వలదోఁచు సైన్య
మా, వానవపుత్త్రభీకర మవారితశౌర్యముఁ జూచి జంకె,
నుల్లాసము డిందియుండెఁ బదిలమ్ముగ నొక్కడ జూఁగ

నెంచే, బే, ర్వాసికి నెక్కియున్న నలచాథు నెదిర్చెడువార
లుందురే ?

దుర్మర్షులుండారని నెదిర్చి పాటిపోయెను. సైన్యమంతయు నల్ల
కల్లోల మయ్యె. ప్రగల్భములుపల్కుచు దుశ్శాసనుఁ డడ్డు
పడెను కాని, ఏమఁ టయ్యె. సైంధవుపై మనస్సునిల్పి
పార్థుఁడు నే నిచ్చటనుండుటఁ గాంచి, నమస్కరించెను.
(శరీరము పులకల నటించి) ఆహా ! ఏమి యాతనివిన
యము !

శా. “దేవా ! నిన్నుభజింతు నెల్లపుడు భక్తి నీరణప్రౌఢిమం
బేవార ల్విదళింపఁజాలుదురు? నేనేకాదు రుద్రుం డనికా
భావంబు దెదిరింపఁజాలఁడు, వధింపం బోయెడక సైంధవు
న్నీవొక్కించుక దారి నీయఁగదవే నిర్ణిద్రశౌర్యాచితా!
అని యాతఁడు పార్థిరించెను. కాని నే నాతని నిలువరించితిని.
సైంధవునిం గాపాడెద నని మాట నిచ్చుటచే నాతనికి దారి
నీయలేకపోయితిని. (సంతోషముతో) ఆహా ! శిష్యుఁ డన
నర్జునుఁడే శిష్యుఁడు. ఏమి యాతనిగురుభక్తి !

మ. తను నే నేయక నన్ను నేయఁగ మదిం దల్పిండు మున్నుం
దు నన్యని మోదమ్మును బొందు, నట్టివరు దుష్కాలమ్ము
నంటేసి నే, ననుకంప న్విడనాడి, దుర్మతికి లోనైయుంట
చేఁ గాదె, వానిని సౌగ్రామమునం దెదుర్కొనఁగ నేనే
సిద్ధమై యుండుటల్ ?

శాంతసీపు నాతోఁ బోరి పోరి, విసిగి వేసారుట నవలో
కించి, భక్తవత్సలుల డగుకృష్ణుడు తేను నాకుఁ బ్రద
క్షిణముగాఁ బోనిచ్చునెపమ్మున శకటవ్యూహమ్మునఁ
జొనిపె.

చ. నిలు నిలు మాఁగు మాఁగు మిటు నీచపుఁ గార్యముఁ కే
యఁ జెల్లునే, కల దొకొ? వీరు లిట్లు కనఁగా రిపుకోడి
రణమ్ము వీడి విచ్చలవిడిఁ బోవు టొదయినఁ; జయ్యనఁ
బాటుట శౌర్యమే? ననుం, దలఁపడి గెల్చి పోవుము; పృ
థాతనయా ! యికఁ దేరు దిప్తమా.

అనుచు వెన్నంటితిని. అర్జునుండను, నాయుదలిపేమఁ
దలంచి నాప్రతిజ్ఞ నిర్వహించుకొనసీయుఁ డని ప్రార్థిం
చుచు వ్యూహమ్మునఁ జొచ్చె. దారియందుఁ గేకయాదు
లతనిం దలపడిరి. ఎవ్వ రడ్డుపడినను, సామజమ్ము తటా
కమ్ముఁ జొచ్చినరీతి, మొగ్గరము భేదించుచు, బోవుచుం
డ వానిం దలపడితిని. అర్జునుడు నిశితనారాచమ్ముల
నన్ను నొప్పించె. నే నిరువదియైదుమార్గణమ్ములఁ గృ
ష్ణుని నొప్పింప, నాథాక కాఁగంజాలక రథంబు కృతవర్మ
సైన్యమ్మునం జొనిపె. నేజేయునది లేక మొగ్గరముఖముం
గాపాడుకొన వచ్చితిని. వీరధర్మమును వీటిఁబుచ్చి య
ర్జునుం డట్లరుగ నేల? (యోజించి) పాప మతఁ డేమి
చేయును ?

మ. అతఃజేతా దేవ రేగుఁడొచ్చినను నీయాచార్యుఁ గెల్వంగలే
రతిభక్తిం బ్రణమిల్లి దారి తన కీయం గోరె నాతాడు, పె
వ్వెతలం బెట్టంగ నేను సిద్ధమయితే వేవే కృప స్వీడి, యే
గతి నోర్వంగలవాఁడుమద్వితతనోర్గర్వమ్ముఁ బాఠుఁడవా!
అదియునుం గాక,

ఉ. వట్టినవట్టు దుస్తరము భానుఁడు గ్రుంకకమున్న సైంధవుఁ
బట్టినధింకఁగావలయు, బంతముఁగ గురుఁడడ్డ మయ్యె;
యే, తట్టనఁగూడ శాత్రువులు తామరతంకరలైచలఁగి, రీ
వట్టినమార్గ మింకొకటి పాపము! పార్థస కేది కల్గెడిక?
(దిశలుపరికించి) దుర్యోధనుఁడు కాఁబోలుఁ గోపాకులితమా
ననుఁడై యిట్లరుదెంచుచున్నాఁడు.

సుయో—(ప్ర)వేళించి కోపముతో) పెద్ద లని నమ్మి గోము
ఖివ్యాసుంబ వగు నీకు సైన్యాధిపత్యం బొసంగినఫల
మనుభవించుచుంటిని.

ఉ. పాండవకుమారియ భవద్వృషయంబని నే నెఱుంగుదుఁ
భండనమందు నీకు నలపార్థుఁడు లెక్కయె? కాక యా
తఁడుగా, బుడితుఁడే? దయం జఱపి వానికి మార్గము ని
చ్చివాఁడవే? దండుగ కాక, కార్యుకముఁ దాల్చుగ నేటికి
నీవు బాగుదా!

సే పెద్దనని మొగ్గరమ్ముఁ జూపిచ్చుటచేఁగదా శ్రుతాయుధ
ప్రముఖమహారథు లందఱు మడిసిరి? అదియుం గాక,

మ. అని రక్షించెద వంచు నొదియె కదా యాచార్య! నాబా
వ నెమ్మనమందుగా దనసేను మొది రణసేను జొచ్చె శే
కున్న నే, వనమందో, మఱియొకవోటనో వసింపక
బ్రాహ్మ పోదే? నినుగా, ఘనుఁ డ, చెంచ మరందలిప్త మ
గు ఖడ్గంబై తివే భూసురా?

దోణ—(కోపముతో) ఓయీ! దుర్యోధనా! ఏల నోకికి
వచ్చినట్లెల్ల దూషించెదవు? బ్రాహ్మణుడను, వృద్ధుండ.
ను నగు నే నేమి సేయఁగల్గుదును?

తే. గీ. నీమరెండవప్రాణమ్ము సీసఘండు
కర్ణుఁడును నీవు సైంధవుఁ గాచుకొనుఁడు
విషము గ్రీకెడుపాములఁ బెంచ నేల?
యిచ్చవచ్చినరీతిఁ జేయించుకొనుము.

(వెడలిపోఁబోవును.)

సుయో—(పాదములఁబడి) దేవా! మీ రిట్లాగ్రహించుట
ధర్మమా?

తే. గీ. అర్థిలో ముగ్ధితిని గాన నట్లు లంటి
నాదుతప్పల కుమియించి నన్నుఁ గావు
మయ్య! అల ధనంజయుఁ జూచి యడ్డలుచుండు
సైన్యమును గావఁగదవయ్య సన్దరుండ!

దోణ—(మందహాసముతో) దుర్యోధనా! పర్వమెరిందీయు
నన్ను దూషించెద వేల? వెన్నిచ్చిపోవుచుండిన పార్థు.

నెంతవఱకు వెన్నంటుదును. మొగ్గరముఖమున నే లేని యెడలఁ బాండవబలంబు మనవారలఁ జించి చెండాడుదురు. అదియునుంగాక, ధర్మజానిఁ బట్టియిచ్చెద నన్నప్రతిజ్ఞ ము అవరానిదై యున్నది. కాన నే నొకహితోపదేశ మొనర్చెద, నట్లొనర్చుము.

ఉ. నీవును బాధుఁడ౯ యువలె, నిస్తులవీర్యము కల్లువారలే కావున, నాతనిఁ గదిసి కౌరవనాథ యదల్చుమయ్య! నీ చేపనుజూపి కీర్తిరమఁ జెందఁగ యత్నముఁజేయుమయ్య! యీ, భూవరులందఱుఁ భయము పూర్తిగ వీడఁగ భూవరోత్తమా!

సుయో—అచార్య! ఏల దీనావస్థా బొందియున్న నాతోఁ బరిహాసనములు ?

ఉ. లోకములన్నియుఁ గడియలోపల గెల్వఁగఁ జాలునట్టివాఁడేకడ కేగినఁ జయము లిమ్ముగఁ బొందెనువాఁడు, శాత్రువా, నీకము వాని నోర్పుటకు నేరదు; దుర్జయుఁ; డట్టి పార్థ నేవీక నెదుర్పఁ జాలుదును; భీరుడ నెంచును గేతి సేయుదే ?

ద్రోణ—సుయోధనా ! నేఁ బరిహాసమున కనుట లేదు. నీ వనినట్లు పార్థుం డట్టివాఁడే యగును. కాని నే నుపాయము చెప్పుచుండ నీకు భయ మేల ?

సుయో—మహాత్మా! క్షమింపవలయును. మానసము డో

లాందోళన మంది పరిహసించితి రని దురభిప్రాయపడి
తిని అయినను,

కీ. నీవు విధించుచో గురుఁడ! నీపదపద్మములాన సుమ్ము నేఁ
బోవఁగనుంటి నేపనికొంటున్నవ, సందియ మింతలేదు; నేఁ
జేవచుజూపి సంగరముఁ జేయుదు నోయనఘుండ! కాని,
యీ, భూవరుఁ డోడె నన్ననడిఁ, బొందక యుండెనునట్లు
చేయుమా!

కోణు — దుర్యోధనా ! నే నొకయశ్శతమాహాత్మ్యముచే
నెసంగు కవచం బొసంగెదను. అది ధరించినచో విశిఖ
మ్ము లేమియుం జేయఁజాలవు. ఆకవచమ్ము ధరియించి
నీ వీనాఁడు రణమ్మున నిశ్చంకం దిరుగుము. ర మ్మొసంగె
దను.

సుయో — మహాప్రసాదము. అర్జునుని మొగ్గరమ్ముఁ జూటి
నిచ్చితి రని మిమ్మనరానిమాట లంటిని. అవన్నియు ను
అచి దయాంతఃకరణమ్మున నన్ను మన్నింపవలయును.
మీ కివే పదివేల వందనములు.

దోణు — సుయోధనా! మేము భ్రాతృహృదయు. మాకు
దీర్ఘకోపంబు ననదు. నీయభీష్టానుసారంబున వర్తింపక
నే నెందఁ బోవుదును! రమ్ము కవచ మ్మొసంగెద.

సుయో — చిత్తము. అనుగ్రహింపఁబడితిని.

(ఇద్దఱును నిష్క్రమింతురు)

ఇది తృతీయాంకము.

శ్రీమత్పరదేశతామ్రసమః

విజయప్రతిజ్ఞ

చతుర్థాంకము.

యుద్ధభూమి.

[కృష్ణార్జునులు పోరాడుతున్నారు]

కృష్ణుడు — అర్జునా! నీవిలువిద్యానైపుణికి సంతసించితిని.

మ. పరదివ్యాత్ముచే వసుధరను నెవ్వడైన భేదించి
భూ, వరు లాశ్చర్యము నొందఁ దోయమును సంపాదించి,
సాగ్రామము, దురయం బాహుగ శత్రుభూవరులకున్
దుర్భేద్యమా బాణము, జరముం గట్టి తురంగమంబుల కి
టన్ సంతాపమున్ గాపునే?

తురంగములు నీరమ్ము ద్రావిణయనంతర మొక్కించుక వి
శ్రమించితిని. అతడనుక, నీవు మహాయోధుఁడ వగుటచే
నీధనుర్విద్యానైపుణి జూపి, నన్నును, యశ్వమ్ములను గా
పాడుచు, శత్రుని న్యమ్ములఁ జీకాకు నొందించితివి.

అర్జు—బావా! మహానుభావ! ఇదంతయు నీకృపావిశేషమ్ము
గాని నాభ్రష్ట కాదు. వృథాస్తోత్రపాఠములచే నన్ను
సిగ్గుఁబఱపకుము.

మ. ధరణీచక్రము సంచలించుఁ జుమి నీదాక్షిణ్యసంపాదకుల్
శరజాలమ్ములఁ జొన్నచుండి యరులన్ శౌర్యమ్ముమైఁ
దుగించుచో, నరవిందాత్ముడ వీవు గల్గ భువి నాయశ్వ
మ్ములేమాను; భూ, వసులెల్లం గుమిఁగూడి వచ్చిన
గృహపారీణ! నే నాపెదఁ.

కృష్ణ—నాయందు నీకుఁ గలభక్తిచే నట్లనుచుంటివే కాని,
నీ వాకరిసహాయ మిసుచుంతయుఁ గోరవు. నేడు విందా
నువిందులతో, బోరునపుడే నీపరాక్రమ మెఱింగితిని.

అర్జు—బావా! నీతో నొక్కవిషయము ముచ్చటింప మఱి
చితిని. నేను విందానువిందులతో సమరమొనర్చునపు డా
చార్యులున్నవైపునఁ గౌరవసింహనాదమ్ము లొక్కుమ్ము
డి వెలువడినవి. కారణం బేమి ?

కృష్ణ—ఆసింహనాదములు లభయబలంబు లొనర్చినవి కాని
యొక్కరివి కావు.

అర్జు—(ఆశ్చర్యముతో) ఉభయపైన్యము లొక్కసారిగ సిం
హనాదము లొనర్చుటకు మహాత్తర మైనకారణ ముండ
నోవును.

కృష్ణ—అర్జునా! సావధానుడవై యాకర్షింపుము. దోగ్ధ

దృష్టమృత్యులును, జిత్రసేనభీమసేనులును, దుశ్శాసనసాత్యకులును, శకునిసకులసహజేవులును, అంబనఘటోత్కచులును, నొండొరులుం దలపడి శరాసారమ్ముల ముంచుకొనుచున్నెడ, దోణుండు కుపితుండై, దృష్టదృష్టమ్మునిపై నొకదొడ్డనారాచం జేయ, దుశ్శాసనునితో యుద్ధం బొనర్చుచున్నసాత్యకి, పార్షదుని కడ్డుపడి, దానిని దుత్తునియలు కావించెను.

అర్జు—బలే! సాత్యకి! మంచిపని చేసితివి. తరువాత?

కృష్ణ—ఉ. కోపము తాపముం గదుర, కుంభజసాత్యకులొండొరుల్ మహా, చాపములన్ ధరించి కటుసాయకముల్ బరంగింపుచుండఁగా, బాపనిచాపముం దునిమొబాండవమధ్యమ ! నీదుశిష్యుఁ డుద్దీపితకౌర్యధుర్యుఁడయి దేవత లెల్లరుఁ దన్ను మెచ్చుఁగా.

ఇట్లు దోణుండు నిరాయుధుం డై

ఉ. వేటొకచాప మెత్తి శినివీరుని మార్కొన, నారఁ డంత బల్, నారసమున్ గ్రహించి నునుమక, మఱి వేటొక విల్లు నెత్తి, దు, ర్వారబలుండు సాత్యకియు వారక దానిని గూడఁ ద్రొంచె, నీ, తీరున నారఁ డెత్తుటయు దీప్తకరంబులఁ ద్రొంచె నీరఁడుక.

కం. ఎత్తిన చాపము లన్నియుఁ

దుత్తునియలు గాఁగ నేసె, దోర్బలమున న

త్యుత్తముఁ డని దోడ్చుండే

చిత్తమునకొ సంతసించి శినిసుతు మెచ్చుకొ.

అర్జు—(ఆశ్చర్యమునో) ఆహా! ఏమి మనశ్చైవేనయుని విలు
విద్యాపాటవము!

కృష్ణ—అర్జునా! ఆశ్చర్య మొంద నేల? అతం డెవరు? నీ
శిష్యుడే కదా!

అర్జు—జేవా! తరువాతసంగతి వినుటకు నామానసము
తొందర నొందుచున్నది.

కృష్ణ—అర్జునా! అట్లు న వినుము.

శా. శైవేయుం డటు శౌర్యధైర్యములు నుత్సాహమ్ము దీపిం
జుగా, నానాశ్రమ్ములఁ జూపముల్ విటువ, ద్రోణాచా
ర్యుఁ డత్యుగ్రతా, భూనాథుల్ గన సాత్యకిక రణము
నం బూర్ణాహుతిం జేయుగా, లోనం జింతిలి బాణ మే
య, నతఁ డాలో నేనె నాచార్యునికొ.

ఇట్లీరుపురిచే విసువంబడిన—

తే. గీ. బాణములు రెండు సంబరపథమునందుఁ

జాలవలకును బోరె వాశ్చర్య మొప్ప

నొకటి వేటొకదానిని నోర్వలేక

సురిగి విటగెను జూపరుల్ చోద్య మంద.

అందుచే నుభయబలమ్ము లొక్కసారి సింహవాదమ్ములు గా
మించినవి.

అర్జు—అహా! సాత్యకీ! ఎంతవితకార్య మొనర్పితివి. నా

కంటెను నీవు గురుభక్తి గలవాడవు ఏమన?

తే. గీ. గౌరవము సేయఁ దగుగురుఁ గాదటంచు

సంగరముఁ జేయ మదియందు సాహసించు

గురునిగౌరవమును నిల్పఁ గోరి రణము

గురుని గురునితో సేయంగఁ గోరినావె?

అకటా! గురునితో గుర్బులాచు టుచితమా? ఏమి చేయు
దును!

ఉ. పాపి సుయోధనుండు మనభాగపురాజ్యము నీయకుండఁ
గక, బాపఁడలంచి సంగరముఁ బన్ని, మహాత్ములు వాని
వీటిలోఁ, గాఢపుర ముంటచే నతనిఁ గావఁగ నంచి లేదీయ
పక్షమై, మాపయి నెత్తవచ్చి రిది మాదుపురాకృత మెల్ల
భంగులన్.

కృష్ణ—అర్జునా! ఏల నీ కీవెట్టి?

చ. కదవముసేయవట్లఁ దలఁకం బని లేదని చెప్పియుంటి నీ,
వది మదియందుఁ జేర్చ కిటు లిక్కట! వారలు వీర లంచుఁ
జూ, చెద విది వీరధర్మ మొకొ? చేతికిఁ జిక్కినవారి నెల్ల
వేఁ, జడుపును! నీవె యిల్లయిన జన్య మెటుల్ తుద నెగ్గు
నర్జునా!

అర్జు—వాసుదేవా! (అర్థోక్తియందు)

కృష్ణ—అర్జునా! అదె నీవుత్రాసూతి యగు సింధురాజు.

అర్జు—(రభసముతో) ఏడి! ఏడి! సైంధవుడు—(నలు
దిక్కులఁ జూచును.)

కృష్ణ—(తేటిపాతఁ జూచి) సింధురాజు కాఁడు. దుర్యో
ధనుడు.

చ. కనులను విస్ఫులింగములు గాఢతరమ్ముగ రాల, ఘోర
రూపుచు గవచమ్ముఁ దాల్చి, కురుభూపతి యీదెస
నుండి రాదొడం, గెను గనుఁగొమ్ము పార్థ! పరఁగింపును
బాణపరంపరక వడిక, దనువున గ్రుచ్చి, యీతనిమదం
బడఁగింపు నిమేషమాత్రీలో.

సుయో—(ప్రవేశించి కోపముతో)

శ్లా. ఏరా! పాండవమధ్యమా! నమరమం దీరీతిగాఁ దద్ద
యుం, గూరిత్యమ్మున మొగ్గరమ్ము జూరితే దోషిం
డు వీడంగ; నీ, ధీరత్వం బిట సాగిరాదు తన కంతేవాసి
వౌ నిన్నుఁ దా, శూరుం డయ్యు గురుండు వీడను గతా
సు, జేయ నేఁ జాలనే?

ఇదివఱలో నే నేమిటియుండ నీవు జయమ్ముం గాంచితివి
నేఁ డటుల గాదు. నీయాటలు సాగవు.

అర్జు—ఓరీ! కౌరవజఘన్య! నేడు నీ కేమైనను నూతన
శృంగము లుద్భవించినవా?

మ. చనె దుర్యోధన! నీమసైన్యము రణోత్సాహమ్ము జాలిం
చి యా, ఘనమాగాలికిఁ బాయలై పలుగుమేఘవ్రాత

యెన్నట్లుగా, వనముం గాల్చు హుతాశనుం డవఁగ దర్పం
చేర్పడం గప్పెదఁగ, ఘననారాచపరంపరాహుతుల వీ
కఁగ నిన్ను నీసేసలఁగ.

సుయో—ఓరీ! కాంతేయ! నీవగల్భము లింతిలోఁ గట్టి
పెట్టుము. నీవరాకృతియు తాతలోఁ బోరునప్పుడే తెల్ల
మాయెను.

ఉ. ముందు శిఖండి నుంచియె వ్రమోదము నొందుచు వెన్న
నుండి నీ, పందతనంబు బైటఁబడ బాణము వీడి మహా
త్ము భీష్మునిఁ, మృందఁగఁ జేరినావు సమరమ్మున, య
ట్టిడు నిన్నుఁగూడ నే, పందమునన్ గణింపఁ దగు శౌర్య
సమన్వితఁ గాఁగ మూర్ఖుఁడా

కృష్ణ—సుయోధనా! మీ రొనర్చినదుండగమ్ములలో నిది
యెన్నవవంతును గాదు. అర్జునుని పందతనమ్ము నీవు నేఁ
డెఱింగితివి కాని, నీపందతనము మేము చిరకాలమునుండి
యు నెఱుంగుదుము. అర్జునా!

ఉ. మున్నల జూదమందుఁ గురుముఖ్యులు చూడఁగ ధర్మజా
తుఁ డా, పన్నత నొందఁగా ద్రుపదుపట్టికిఁ బుట్టము లొల్పఁ
జేసి, నీ, చిన్నికుమారుఁ గూల్చుఁదగు చేప యొకింతయు
లేక మాయలం, బన్నినదుర్మదాంధుఁ గెడవం దగు వీని
నిమేషమాత్రోలో.

అదియునుంగాక,

తే. గీ. సింధురాజును బణముగాఁ జేసి వేగ

నానావం బహుజాదమ్ము నాడఁ దగును

కురువిభుఁడను, నీవును; కుంభజాతు

నేను మీమధ్య ధర్మమ్ము లేర్పరింప.

కానఁ దద్ధ్యుతమ్మున సుయోధను నోడించితివేని,

తే. గీ. సమర మనుజుడమున రాజు చావు నరసి

యొక్కక్షణమున నై న్యమ్ము లూహదక్కి

నాల్గువైపుల కొదుగు నన్యాయ మనుచుఁ

జూడఁ బోకు, బాణాక్షుల వీకుమయ్య !

సుయో—కృష్ణా ! నీనేస్తమ్ముఁ గలపాండవుల కన్యాయ

మ్ము గాక న్యాయ మెచ్చటిది ?

ఉ. వాలను ద్రావి, పూతకినిఁ బట్టి వధించినదుండగీడ ! గో-

పాలుఁడ ! పార్థుడేరు గడవం జనుదెంచియు నాయుధ

మ్ము నే, వాలమునన్ ధరింప నని న్యాయము వీడి ధరించి

భీష్మునిం, గూలుప నెంచినాడవు సఖుల్ గద వీరలు

నీకు దుర్మితీ !

అర్జు—బావా ! వాసుదేవ ! ఈమరాత్ముఁడు నోరికివచ్చి

నల్లలఁ బ్రేలుచున్నాఁడు.

ఉ. ద్రావిదగి దురాత్మకుఁ దుదగ్గితఁ బెట్టినబాము లెల్ల

నం, తాపము నుండఁజేయవె ? యథార్థము కోపముఁ

బెంపవే ? మహా, పాపి యితండు వీనిఁ గనఁ బాపము రా

దాకా ? వీనిప్రాణముల్ బాపి యశంబుఁ గొందు నిక
పారిజనాథ ! రథమ్ముఁ బూన్పుమా.

కృష్ణ—అర్జునా ! అట్లే చేయుదును.

(పరిక్రమింప యత్నింతురు.)

[తెరలో]

ఓహో ! కౌరవచమూపతులారా !

ఉ. రాజ సుయోధనుం డట దురంబునఁ బాఠునిఁ దాఁకు
చుండె, వే, వే జనపాలుఁ గావఁ దగు వీరులు నందఱు నేగి;
లేనిచో, రాజును గావ నుర్లభ మరాజక మా మనసేన
నేడు; కాం, భోజనృపాల! నేనఁగొని భూపునిఁ గావఁగఁ
బొమ్ము వేగమే.

సుయో—ఓ కౌరవచమూపతులార ! ఓకుంభపౌత్ర !

ఉ. భీతిఁ గనంగ నేల? పటభీకరభల్ల మొకండు గుడ్చి, యా
నాతిని జంపినట్టిమ, జనార్దను గూల్చెద, వేటొకమ్మునన్
దాతనుగూల్చి పేరుగను ధర్మజుతమ్ముని గూలనేసి నే,
నీతటి సంతసమ్ము వహియించెదఁ జూడుఁడు నావ్రత
పమన్.

(అర్జునునివైపు తిరిగి) ఓరోరి ! పాటుఁబోత ! అర్జునా !

చ. జగములనన్నిటికా గెలువఁ జాలినవీరుడ వంచు నిన్నుఁ
జేర్చి, గనఁగఁ జాటుచుండు రిది మేలని మెచ్చి బహుశ
ర్థించు నో, పగతుడ ! కృష్ణుఁ డెల్లపు, డబద్ధము పాపమ

ముంట నీకు, నీమగటిమి నీకు సేతు నను మార్కొను
మీవు రణాంగణబునన్.

రమ్ము. (నిష్క్రమించును.)

శృష్ణ—పార్థా! వింటివా వీని మదాలాపములు?

అర్జు—వింటిని.

మ. అతిగర్వోద్ధతుఁ డౌచుఁ దిగ్గుచు నరణ్యంబుదు శూరుం
డె? దీ, నతి గంధర్వులచేతఁ జిక్కి కడుబన్నం బుదె; సంత
ప్రుఁడై, పతి నన్నంపఁగ వీనిప్రాణములఁ గావం బోతి
నానాఁడు, వీ, నితరంబే దురమం దెమర్కొనఁగఁ, గాని
మ్మిపై శిక్షించెదన్.

(బాణప్రయోగము నటించును.)

అర్జు—(నొచ్చుట నటించి యాశ్చర్యముతో) ఇదేమివిత ?
నాయుత్త్రులు లాసుయోధనునియందు నిష్ఫలంబు లగు
చున్నవే !

ఉ. ఇమ్మొయి సర్వసాధనము లేసితి నొక్కటియైన వానిదే
హమ్ముఁ జూటొగ లేదు; నతఁ డశ్వములన్ నను గాడ
నేసె, దే, జమ్మున సర్వలోకగురు శంకరు నోర్చినవాఁడ;
నాదు బా, ణమ్ములు వమ్ములయ్యెఁ గురువాఘ నెడన్; గత
మెద్దియో కదా ?

ఆశ్చర్యముగా నున్నదే ?

కా. పాశన్ను ల్బ్రాముఁ జెందెనో, నిజముగా నారాచముల్
వ్యర్థమై, లాఁకం జొచ్చెనో వానిజేహమున, నాదత్తమ్ము
వమ్మయ్యెనో, లేకన్ లే దిటువంటివియిత, నిక నేలీలన్
దురంబుదు దు, రీకున్ గెల్పెద నంచు పంశయము బా
ధింపంగఁ జొచ్చెన్ హరీ !

కృష్ణు—(అగోచించి) అర్జునా ! ఇది దుర్యోధనుని శక్తి కాదు. అతఁడు ధరించినకవచమ్ములు జూచితివా ? దాని ప్రభావమై యుండనోపు.

అర్జు—ఔనాను; ఇతని కిట్టికవచం బెట్లు లభించెనో ?

కృష్ణు—ఒకవేళ నాచార్యుఁగిసాద మేమో ?

అర్జు—(స్మృతి నభివయించి) జ్ఞప్తికి వచ్చినది. ఈకవచమ్ము
జేవసంరక్షణార్థమై జేవేందుని కొక్కమహాచుభావుం డొ
నఁగెనట. అతం డంగిరిసేన కిచ్చెను. అంగిరిసుం దాత్మ
జుడైన బహస్పతి కిచ్చెను. జేవగురునొద్దనుండి యగ్ని
వైశ్యుఁడును, అగ్నివైశ్యునుండి యాచార్యుఁడును పం
పాదించి రని యమ్మహాత్ముండే చెప్పుచుండెడివాఁడు.

కృష్ణు—అర్జునా ! ఇది యదియేమో? దీనిని భేదించినఁగాని
యతఁడు మనకు సాధ్యుఁడు కాఁడు.

అర్జు—దానుజేవా ! నాయొద్ద సర్వకవచభేద్యం బగుమహా
శ్రుం బొందు కలదు. దానిచే దీనిని బ్రతిహత మొనర్తు
ను. చూడుము. (బాలపర్యాయోగము కలించును.)

[తెరలో]

అద్దనా ! అద్దనా ! సుయోధనునిపైఁ బోవకమున్ను నీప్రాణములం గాచికొమ్ము.

శా. సారాచారవిరూఢుఁడైన ధనురాచార్యార్థజం దుండ, నీ, రారాజు వృధియింప నేరి కగు ? నారాచమ్ము సంధింపఁ గ, న్నార స్తనోని యూరకుందు నె ? రణంబు దాచు రాచారు నె, వ్వార గ్లావఁగ నెంచిన న్విడదు మద్భాణమ్ము ప్రాణమ్ములన్.

కృష్ణ—(అటుచూచి) అయ్యో ! కవ్వడి ! నీచే విడువంబడిన మహాత్త్రం బాగురుపుత్త్రులచేఁ బ్రతిహత మయ్యెను. మరలఁ బ్రయోగింపుము.

అద్ద—మహాత్మా ! పునఃప్రయోగమ్మున కిది నిష్ఫలం బని విందుము.

చ. పరవస మొప్పు నేఁ గనలి వారిజశోచన ! ధుర్మదాంధుఁడీ, కురుకుతి కంచుకం బవిసి కూలఁగ నత్త్రము నేసి యుంటి; వా, గురుతపయుండు మధ్య నది కోపభరమ్మునఁ గూలనేసె, నీ, వటమట నొంద నేల ? వివిధాత్త్రములం బరఁగించి ధ్రుంచెదఁ.

ఈదురాత్ముం డీకవచ మ్మున్నంతవటకుఁ దన్నవ్వరు గెల్వఁజాల రని కృతనిశ్చయుఁడై యున్నవాఁడు. నానింటిబలిమిచే సాధించెదను జూచుము.

(బాణప్రయోగము పఠించును.)

కృష్ణ—(నిదానించి చూచి) అర్జునా! నీ బాణాలులకు నొచ్చి
నిరాయథుడై దుర్యోధనుడు పోవుచున్నాడు. వెన్నం
టదము రమ్మ. (విష్కరింతురు.)

[అంత నాకాశమార్గమున యుద్ధప్రకంసఁ గావించుకొనుచు
జరివర్ణవిచిత్రుఁడు లను నిరువురుగంధర్వులు
ప్రవేశింతురు.]

చిత్రి—మిత్రీమా! చూచితివా! బాలుఁడగు నభిమన్యుని
మీఁది కేగినట్లుగా దుర్యోధనుని గాపాడుటకై వృష
సేన, కర్ణ, శల్య, భూరిశ్రవ, కృపాశ్వత్థామాదు లొక్క
మ్రుడి యర్జునునిమీఁది కరుగుచున్నారు.

విచి—ఎదిరింపనిమ్మ. ఏమిభయము! మున్ను తరగోగ్రహ
ణకాలముం దెదిరించిన వీరులే కదా? అటుచూడు మఠఁ
డందఱ నన్నివిశిఖంబుల నొప్పించి పాఱఁగొట్టుచున్న
వాడు.

చిత్రి—మిత్రీమా! ఆదెస సైన్యములు పెల్లురేగుచున్నట్లు
న్నది. చూడుము.

విచి—నిజము. మిత్రీమా! ధర్మనందనుడు ధనురాచార్యుని
దాఁకుచున్నాడు.

చిత్రి—సఖి! చూచితివా! గురునిచే శరాసమముఁ గోల్పో
యినధర్మనందనుఁ డింకొకకోడందమ్ముఁ గైకొని, యొక

శక్తి నాచార్యుని కభిముఖముగా విడిచిపెట్టెను. అయ్యో!
అచార్యు డేమగునో కదా ?

విచి—భయ మేల? అచార్యుడు సామాన్యవాక్తిధర్మజప్ర
యక్త మృగుశక్తిని విఫలమ్ముఁ జేసి, ధర్మశండచునిచే,
దనబ్రహ్మస్త్రమును గోల్పోయి, కోపాకులితమానసుడై
గురుడు—

ఉ. కేతువుఁ ద్రుంచి, సారథిని గీటడఁగించి రథమ్ముఁ గూల్చి
నీ, వేలేటి వేగినక విడువ, నెవ్వరు వచ్చిన నుక్కడంతు,
నా, చేతికిఁ జిక్కి తంచుఁ గవిసెక గురుఁ డాయమనూను,
నయ్యయో!, కాలరుఁ డైనధర్మసుతుఁ గంటివె? తమ్ముని
తేరు నక్కడిక.

చిత్ర—మిత్రమా! ఈదెసఁ జూచితివా ! నకులవికర్ణులును,
సహదేవదుర్ముఖులును, సాత్యకివ్యాఘ్రదత్తులును దల
పడిరి. సహదేవుఁడు నొచ్చినదుర్ముఖుని వీడి, త్రిగర్త
భూపాలునిం దాఁకెను. నకులునిం దాఁకినవికర్ణుఁ డెట
కో పాటిపోయెను. సాత్యకి వ్యాఘ్రదత్తునిం దునిమె.
అహ! భండన మెంతఘోరముగా నున్నది.

విచి—(ఆశ్చర్యముతో) అహ! ద్రావదీపుత్రుల శౌర్యము.
(తలవంకించి) సోమదత్తుఁడా వీరివైఁ దలపడువాడు? చిత్ర
వర్ణా! కనుఁగొంటివా?

ఉ. ఒక్కడు గుట్టముల్ మఱియు నొక్కడు చాపము, సూ
తుశీర్ష మింకొక్కడు, కేతువుం దునిమి నొక్కడు, చూ
డగఁ జోద్య మయ్యె, నిం కొక్కడు వానిశీర్షము రణో
ర్వినిఁ గూల్చెను; మేలు మేలు య, ల్గుక్కువతోడుతక
గదిసి మామయుఁ దండులు సంతసింపఁగఁ.

చిత్రి:—(మఱియుకవైపుఁజూచి) అయ్యో! ఈదెసం గనుఁ
గొంటివా?

చ. సరభసుకై ఘటోత్కచుఁడు శస్త్రగురుం గవియంగ నే
గుచో, గురునకు నడ్డమై నిలిచి ఘోరకరంబు లలంబసుం
డు సంబరమున వీడ, సాత్యకియు బాసటయై చనుదేర
నాఁచి, భూవరులు తలంకఁ గొట్టె, నొకబాణముచేతను
వాని నుక్కుమై.

అలంబసుండు తనబాణమ్ము లన్నియు ఘటోత్కచునిచేఁ బ్ర
తిహతం బగుట నవలోకించి, మాయాయుద్ధమ్మునకుం
గడంగి, పాండవబలమ్మును జేకాకు నొందింప, ఘటోత్క
చుండు గినిసి, వానిని విరఘు జేసెను. అంత నాఘటో
త్కచాలంబును లిరువురును, ముష్టియుద్ధమ్మునకుం దొ
రఁజొనఁ నుచ కలంబసుండు మడిసెను.

చిది—దోషునితో నొచ్చి నసాధ్యుని గనఁ భర్తృనందనుం దెద్ది
యో తనసైన్యమ్మున కాజ్ఞాపించుచున్నట్లున్నది.

[తెరలో]

మ. కడఁకక దోబుఁడు సాత్యకిఁ దునుమఁగాఁ గాలాంతకుం
డో యన, న్వడిఁ దాఁ బోయెడు; నూరకుంట తగవే, వా
రింపరా దొక్కొ? యే, గుఁడు వేగమ్మన, మీర లస్త్ర
గుగునిఁ ఘోరాహవంబుడుఁ దా, కుఁడు, రక్షింపుఁడు
సాత్యకిఁ, ముదము చేకూరంగ మా కెల్లెడఁ.

చిత్రి—నిజము. నిజము. (చూచి) అక్కటా! ఏమి యీ
ముదుసలిపాఱుని యుదేకము. ఇతనిం దాఁకిన పాండవ
బలం బంతయుఁ బటాపంచలై పోవుచున్నది.

[తెరలోఁ గలకలము.]

విది—(తేటిపాఱఁజూచి) అదేమి? ధర్మనందనుం డట్లు
తల్లడపడుచున్నాఁడు!

చిత్రి—(ఆలకించి) సందడి చేయకుము, సాత్యకి కేదియో
బోధించుచున్నాఁడు.

[తెరలో]

మ. కర మాశ్చర్యము దేవదత్తరవ మాకర్ణింపఁగారాదు నా,
కరయం గృష్ణునిపాంచజన్మరవ మేపారంగఁ జొచ్చెం
గటా!, హరి సుగ్రామముఁ జేయఁ గారవుల బాహుశక్తి
మైఁ దాఁకెనో, నరుఁ డేమయ్యెనో? చూడఁ బొమ్మ కల
నా బాహులు కే మిచ్చటఁ.

విది—పాపము! కృప కృతవర్మ శల్యాశ్వత్థామాదు లేమి

చేసిరో యని యాతనిమనం బిట్లు తల్లడపడుచున్నది.
(తలపంకించి) ఔను ! అట్లుండు టబ్బరచూ ! వారుమా
త్రము సామాన్యులా ?

తే. గీ. శూరు లందఱు రణమున శూర్లినై న
గల్వఁ జాలినయట్టిశక్తిం గలారు
ఫల్గునుం డొంటిగాఁ జనె భండనమున
కందుచేఁ దల్లడిల్లె యమాత్మజుండు.

చిత్ర—సఖా ! కృష్ణానుజం డేదియైన ధర్మనందనునకుఁ బ్ర
త్యుత్తర మిచ్చునో లేక యాతనియాజ్ఞానుసారము వర్తిం
చునో తెలియకుండఁగనే సందడిఁ జేసెద వేల ?

[తెరలో]

మహారాజా ! ద్రోణునిప్రతిపద లంచి కృష్ణార్జునులు మిమ్ముల
వీడకుండు మని నన్ను నియోగింప నిట వచ్చితిని. తమి
ప్పుడు.

విచి—పాపము ! ద్రోణునిచే ధర్మనందనుని కేమిమోసము
వాటిల్లునో యని యతం డట్లాచరించియున్నాఁడు. (విని)
మరల నేదియో పల్కుచున్నాఁడు.

[తెరలో]

సాత్యకీ ! నన్నుఁ గాపాడఁ దగుయోధులు పెక్కురు గలరు;
కాన నాయందలివాత్సల్యముచే నర్జునునిసేమ మా
రయఁ బొమ్ము.

విచి—పాపము! సాత్యకి నిరుత్తరుండై భీముని, ధర్మనిందన
రక్షణకు నియోగించి, కృష్ణార్జునులజాడ నరయుచు మొ
గ్గరమ్ముదెసఁ బోవుచున్నాఁడు.

చిత్ర—అయ్యా! చూచితివా! సాత్యకి గురునిసెలవుఁ గై
కొని కాంభోజనైస్యముఁ జొచ్చెను. ఆహాహా! ఆచార్యు
నిదయాశుత్వము; అర్జునునినే గాక సాత్యకినిగూడ వీడి
నాఁడే!

విచి—సఖా! తనబాణవిద్యాకౌశలమ్మునఁ గాంభోజవతిం
దెగటార్చి, సుదర్శనజలసంధానులఁ బెక్కండ్రుం గెడప,
దుశ్శాసనుం డెదుర్కొని పిమ్ముఁడై యాచార్యునొద్ద
కరుదేర, నతం డాయువరాజు నేమనియెనో వింటివా?

చ. “కురుపతియాజ్ఞ నొంది సభ ఘోరముగా దుగ్రిహదాత్మసం
భవన్, బరిభవముం బొనర్చితివి; పాపఫలంబుచు బొం
దుచుంటి, ని, పురరథసం బెలర్చ మధుసూదనుతమ్ముఁ
డెదుర్కొనన్ శరో, త్కరమున నొంప కిట్లు చనఁగాఁ
దగునా యువరాజ! వెఱ్ఱివే?

తే. గీ. దోషదిని భంగపుచ్చినమర్మదాంధు
వక్షమును జించి రక్త మవారితముగఁ
ద్రావెద నటంచుఁ బ్రీతినను దాల్చె భీముఁ
డెందు కాసాత్యకి నెమర్చ డిందువడెదు?

నీ కంతభరమనితోఁచినయెడల రాజుతో యోజించి పాంశునం

దనులకు రాజ్యభాగం విచ్చి కలసి యేలుకొనుడు.
 లేదా? సహాయులతో సాత్యకి నెవరొకరును. అంతయ
 కాని యారీతి రణభూమి వీడుట ధర్మము కాదు. పో
 మ్మన దుశ్శాసనుడు నిరుత్తురుడై సాత్యకిదెస కరుగ
 చున్నాడు.

చిత్ర—సఖా! ఇటు చూచితివా? ఆచార్యునిరథముపై ధ్వ
 ప్తద్యుమ్నుడు లంఘించి యాతనిచునును బోవుచున్నా
 డు. అయ్యో! అయ్యో! ఇంకెక్కడిగురుడు?

విచి—(తేటివాటజూచి) మిత్రీమా! తొందరపడడ వేల
 ఇవ్వడు చూచుము. గురుండు మూర్ఖదేటి పార్షదుని నొ
 ప్పింప, నతడు పలాయతుడై నిజస్యందనమున కరుదెం
 చుచున్నాడు. కటకటా! బంధువియోగ మెంతదుస్సహ
 మైనది. వీరకేతు, చిత్రకేతు, చిత్రవర్మ, చిత్రరథులను
 గురుడు చంపుటచే గదా పార్షదుఁ డిట్లు సాహసించుట'

చిత్ర—సఖా! మన మాసమరమే విలోకించుచుంటిమి కాని
 సాత్యకిచే దుశ్శాసనుఁ డేమయ్యెనో విలోకింపకుంటిమి.

విచి—(మఱియొకవైపునకుఁ దిరిగి) అయ్యో! తమ్మునికిఁ దో
 డుగా రాజుచే బంధుబడి, తిగిగర్తసేన సాత్యకియెదుట
 నిలువక దైన్యము నొంది దోణునిదెస కరుదెంచుచుండె
 ను. దుశ్శాసనుడుమాలి మాత్రైనేయు నెదిరించె. (తే
 టివాటజూచి) సాత్యకి దుశ్శాసను రథాశ్వసూతకేతనమ్ము

లఁ దుగించి చంపకుండెనే! దీనికిఁ గత మేమైయుండునో?
(యోజించి) బేను.

శా. కుంతీమధ్యమపుత్రుఁ డొట్టిడియై దాఁ గోపంబు రెట్టిం
పఁగఁ, బంతుం బొప్ప రణాంగణమ్మనను నీవక్షంబుఁ జెం
డాడి ని, శ్చింతఁ రక్తముఁ ద్రావువాడ ననుచుఁ జే
జిక్కుని న్నందుచే, నంలం బొందఁగఁజేయ మానె నిఁక
పోరా పొమ్ము దుశ్శాసనా!

చిత్రి—మేలు మేలు! సాత్యకీ! ధర్మపాశబద్ధుం డగుభీముని
పృతిజ్ఞాభంగమ్ము కాకుండఁ జేఁజిక్కినశత్రుని వీడిన నీ
న్యాయ మెంతయు శ్లోఘాపాత్రీము.

విచి—మిత్రమా! ఈసమయ మెంతయు మనము జాగరూక
తగా నవనోకింపవలసి యున్నది.

చ. ఒకదెసఁ బార్షదుండు కురుయోధుల ధర్మజ భీను నూ
దిగిపు, స్త్రీకులసహాయ మంది రణరంగమునఁ దెఱలించు
చుండె; నిం, కొకదెసఁ బార్థకృష్ణులు రణోద్వేగి శత్రు
లఁ దాఁకుచుఁడి, సా, త్యకి వడిఁ దాఁకె నారవుల దా
రుణభంగి యుగాంతరుద్రిడె.

అదియునుగాక గురుండు కాంతేయబలమ్మఁ జెండాడు
చుండె.

చిత్రి—అయ్యా! కురునాథుం డేయబాణంబుల సఱికుధ
ర్మనందమున్చివై నురువడించు నాచార్యుని మార్కొని బృ

హత్తుత్రీ, దృష్టకేతులు, సమసినతర్వాత నవ్విప్పుడు
ముదుసలియయ్యను బాలభానునిభాతి భాసిల్లుచుఁ జేకి
తానుని విరఘుం జేసి పాఱఁగొట్టె.

విచి—సఖా ! సాత్యకిని బంపిసను దనతమ్మునిజేమం బర
యనేరక, ధర్మజూడు పవనపుత్రుని బంపుచుండనోపు.
ఆదెసం గనుఁగొమ్ము.

చిత్రి—(చూచి) ఔనాను. పార్షనుని ధర్మజరక్షణకు ని
యోగించి భీముండు కరుకుమారులఁ బెక్కండ్రం గెడపి,
యాచార్యుఁ దాఁతుచుండె (ఆశ్చర్యముతో) అవురా !
ఆచార్యుని వాత్సల్యము. “ఓహో! వాయుకుమారా !
నన్ను గెల్చికాని మొగ్గుమ్ముఁ జూత సశక్యమ్ము. అర్జును
నట్టివీరుడే మదాజ్ఞ నొంది లోనికిం జొచ్చె. నీ మెత?
ఆఁగు మాఁగు” మని నిలువరించెను. (మెప్పుతో) నిజము,
నిజము! ఆచార్య! నీ వట్టివీరుండవే యగుదువు. కాని—
(అశ్లోక్తియందు)

విచి—సహోదరా! ఆచార్యున కావాయునందనుఁ డేమి
ప్రత్యుత్తరం చిచ్చెనో వింటివా?

ఉ. “ఎక్కటికయ్యమందు హరు నేడ్డెఱ గెల్చినఫణినుండు,
తా, నొక్కనియాజ్ఞ నొందునె రణోర్విని, పొందెడుఁగాక,
ప్రత్య మే, నుక్కడఁగింతుఁ గాచుకొను మోయమలాత్మ!

మహానుభావ! నే, నక్కరణి బ్రవర్తిలిన నక్కట! నా
రిపు లేవగింపలే?"

అని వాక్కుచెప్పి.

చిత్ర—జేను! భీమునిపరాక్రమము వెనుదీయునది కాదు.

కాని యాబ్రాహ్మణపీరునిముం దితఁ డెంతవాఁడు?

విచి—నోదరా! అట్లనఁజెల్లునా! ఎంతెంతబలవంతులకైన,
నొక్కొక్కప్పుడు విపరీతకాలమ్ము రావచ్చును. (చూచి)
కనుఁగొంటివా భీముని విక్రమము? పరధుండై వే
టొకరథం బధిష్ఠించిన గురునికోల్తల కోర్వలేక,

ఉ. స్వూదనముం ద్యజించి, గురుశత్రుములెల్ల సహించి విస్మయం,
బుది సురల్ నుతింప, రథ మల్లన నెత్తుచు, నొక్క
పెట్ట న, స్పందితుండై, బకారి బలవంతముగా విసర్జ
గురుండు తా, గందరగోళ మైనమది గల్గి రథమ్ము డిగ్గ
రయమ్మునన్.

శిష్యుని ఘోరకార్యమ్మున కాచార్యుడే సంతసింపుచుండెను.

చిత్ర—సహోదరా! గురుని నిర్జించి, సైన్యంబుఁ జొచ్చి వీర
విహారంబు సల్పువాయుపుత్రు నెదుర్కొని కట్టుండు విర
ధుం డగుట నవలొకించి, రారా జాచార్యునికడ కేతెంచు
చున్నవాఁ డెందుకో?

విచి—ఎందుల కననేల? మరల గురుని నిందించుట కైయుం
డును. మూర్ఖుఁడు యుక్తాయుక్తమ్ము లెఱుంగఁడు కదా?

మ. గురుఁ డాశ్చర్యముగా రిప్పు విడుటచేఁ గోపించి దుర్యోధనుం, డరయన్నేరక ముందువెన్నులను, నయ్యూచార్యు నోనాడ, నీకరణిఁ రాదొడఁగెం గనుంగొనుమ, లోకం బాకులం బొంద నం, గరముం జేయు గురుం డటం చెఱుఁగఁడో? కాలమ్ము దాపయ్యెనో ?

చిత్రి—సోదరా! వింటివా దుర్యోధనుని మాటలసొంపు !

చ. “నరు విడఁజెల్లుఁగా కనిలనందను సాత్యకిఁ జూచు చూరకే, దురమున వీడు టొప్పుగునె? దోబుఁడు గల్గ కొఱుఁత లేదటం చరసితిఁ గాని, యీవిధము న్యాయము వీడుదువం చెఱుంగ, నో, గురుఁడ ! మహాపకార మిటు కోరి యొనర్పఁగ నీకుఁ జెల్లునే?”

విచి—భీముని వీడుటచేతనే ధర్మనందనుని కర్జునుని శుభవార్త వినఁజ్ఞునట్లు సింహనాదంబుఁ గావింపఁగలెను. లేకున్న నింతఘోరసమర మాచరించుపాఠ్యుడు దేవదత్తంబుఁ బూరించుటకు వీలు లేకయేపోవును. చూచితివా, ధర్మనందనుని ముఖవికాసము !

చిత్రి—సోదరా! ఆచార్యుని పృథ్వుతర మాలకించితివా? “ఓయీ! మూఢదుర్యోధనా! నీవెడమాట లింకఁ గట్టి పెట్టి త్వరగాఁ బోయి, సుస్థిరోత్సాహముతోడ నద్దెస నున్న కర్ణాదియోధవరులతోఁ గూడి, కవ్వడి మొదలగు నమ్మువ్వుర నిలువరించి సైంధవుఁ గాపాడుకొనుము. నే

నీ మొగ్గరముఖమ్మున నిల్చి లక్ష్మీ నవారి నిలువరించెదను.
 పో” మృగ నిరుత్తరుడై పోవు రారాజుమీద నాయుధా
 మస్యయు త్రమోజులు గవిసి విరఘులై, వానిని విరఘుని
 జేయఁ బాప మాతఁ డాశల్యునరదం బెక్కి పోవు
 చున్నాఁడు.

విచి—సఖా ! ఈ దెసఁ గనుఁగొనుము. కర్ణుఁడు మరల భీ
 మునితోఁ గయ్యమునకుం డిక్కించుచున్నాఁడు.

చిత్ర—డీకొననిమ్ము. మన మెఱుంగనికర్ణుఁడాయేమి? మరల
 విరఘుడైన కర్ణునిఁ గావ రారాజు దుష్టయునిఁ బురికొ
 ల్పుచున్నాఁడు (నిదానించి) పాప మాతఁ డొక్కపెట్టన
 నే నేలఁ గూలినాడే !

విచి—సోదరా ! మరల భీము నెదుర్కొనినకర్ణునిఁ గావ దు
 ర్ముఖు నంప నాతండును గూలెను. (నిరూపించి) ఈసారి
 కనుము. రాధేయుఁ డాభీమునిబారి నుండనొల్లక, రథం
 బుఁ దొలగఁజేయుచున్నాఁడు.

ఉ. మాధవుసల్కులం దనదుమానసమందునఁ జేర్పఁ డంగ
 భూ, నాథుఁడు కల్గియుండఁగ, మురారిసమేతము గాఁగఁ
 బాండుభూ, నాథతనూజులక గెలువ నా కొకపాటిదిగా
 దటంచు, దుర్యోధనుఁ డట్టికర్ణుఁ డనినోడుట కేమి తల
 చునో మదిక?

చిత్ర—తలంచుట కేమున్నది? కాల మనివార్యము కాని కర్ణు నిముందు భీముఁ డెంతవాఁడు! ఇంతకుఁ బాండవులకు దై వబలంబు మెండు. కాకున్న నింతమందికురుకుమారు లొక్కసారిగ నమ్మారుతీచేఁ గూలునురా?

విచి—(తొందరతో) చూచితివా? అతిరాదోల్లసితమూర్తియై భీముఁ డారాధేయునిరథంబుపైకి లాఘియై చున్నాఁడు.

చిత్ర—(దృష్టి నిగుడించి) అయ్యో! కర్ణుఁ డారథంబున దాఁగి యున్నాఁడే! ఇతఁ డులుకునప్పటి కితఁడు పాటిపోవువాని వలె నటించి యందే దాఁగియున్నాఁడు.

చ. అరదమునందె దాఁగెను దురాత్మకుఁ డంచు నెఱుంగ కావృకో, దరుఁడు కృపాణిఁ దాల్చి భయదం బగురూప ముతోడఁ గర్ణునికా, విరథుని జేసెచేసి పెరువేసట నొందిన వాఁడు గాన, సం, గరమున వాని నొంచుటకుఁగా నిటు దాఁటుచునుండ వెఱియై.

విచి—(తొందరతో) కటకటా! భీముఁ డాసూతాత్మజుడేతఁ జిక్కినాఁడే! (నిరూపించి ఆశ్చర్యముతో) ఏమిచెప్పుమా! కర్ణుఁ డీతని వీడినాఁడు?

చిత్ర—ఏల యాశ్చర్యము నందుచుంటివి?

శా. కుంతీమధ్యము సూతనందనుఁ డిరుక్కోధంబునా బట్టి యుం, గుంతీవాక్యములం దలంచి మది సంకోచించె,

లేకున్న ద; న్నెంతే నొవ్వగఁ జేయ వీచునొకొ? ఏఁ డెం
దుక సధర్మగుడు, దు, శ్చింతి న్వాయుకుమారుఁ జంపి తన
సచ్చలమ్ము వోనాడునే?

విచి—(ఆలకించి) ఆఁగు మాఁగుము. కర్ణుఁ డేమనియెనో వి
టివా?

చిత్ర—లేదు. ఏమనియెను?

విచి—ఇట్లనియెను.

శా. “పంటం జేయ విరాటుపట్టణము చేవ స్వీడి చేరంగనా,
గెంటక శక్యమె నన్నుబోటుల ననిక, శ్చోడ్పఁగా నొ
ప్పునీ, కంఠక ధీరులు నన్నెదుర్కొనఁగలేకం బోరె,
భిరుండవై, యింటం గూర్చొని మాటఁ జేసికొన కిట్లేతేటఁ
గా నేటికొ?

తే. గీ. పొమ్ము సదసమ్మునకుఁ దిండిపోత! సమర
భూమిఁ జేరంగ సిగ్గేడి? పాలఁతి కట్లు
నిండుకొల్వున దుశ్శాసనుండు వల్వ
లొల్వఁగాఁ జూచి క్షుత్తియుం డూరకొనునె?”

చిత్ర—కటకటా! ఏమి యీసూతాధముని పోటుమాటలు?
వినుటకు భరము గాకున్నవే! పాప మాభీముఁడు చిన్నబు
చ్చుకొని తమ్మునివంక కరుగుచున్నాఁడు.

విచి—సోదరా! కృష్ణార్జును లెందుకో తొందరతో నిటు వ
చ్చుచున్నారు చూడుము.

చిత్రి—(తేజీపాటజూచి) అయ్యో! అయ్యో! భూరిశ్రవసుం
డాసాత్యకినిఁ జంప నుద్యోగించుచున్నాఁడు. ఈదెబ్బతో
సాత్యకి బ్రదుకుట దుర్లభము.

విచి—అయ్యో! కృష్ణార్జునులు కాపాడుచుండ సాత్యకి
నీభూరిశ్రవసుం డేమిచేయఁగలఁడు? (చేతితోఁ జూ
పుచు) దృష్టిసారించిచూడు మాకృష్ణుఁ డేదియో పార్థ
నకుఁ జూపుచున్నాఁడు.

చిత్రి—(చూచి) సహోదరా! నాకు సరిగాఁ గనపించుట
లేదు. దగ్గఱకుఁ జోయి చూతము రమ్మ.

(విప్రమింతురు.)

శ్రిది చతుర్థాంకము.

శ్రీచక్రరక్షితామృతము.

వి జ య పృ త్తి జ్ఞా.

పంచమాంకము.

యద్ధభూమి.

[కృష్ణార్జునులు పోరాడేటప్పుడు.]

కృష్ణ — (ఆత్రేయుతోఁ జేచాయఁ జూపుచు) అర్జునా! అల్లడే సాత్యకిం గనుంగొనుము.

మ. వనమగదుం గరినాథుఁ డెల్లెడల దుర్వారోద్ధతిన్ దిగ్గి
యా, పెనుకన్ నక్రిముఖాఁ జొచ్చువిధ మావీరుం డనిన్
సోమద,త్తునిపుత్త్రున్ వడిఁ దాఁకి లోఁగి మిగులన్ దుఃఖ
మ్మునం డిందె, నా,తని సాయం బొనరించి పోవఁదగు వే
దాక్షిణ్యముం జూపుచున్.

అర్జునా ! తొందరపడుము. భూరిశ్రీవసుండు సాత్యకిని గ్రొ
దఁ బడవైచె. వేగం బొక బాణంబున శాత్రువు దునిమి
నీశిష్యుని గాపాడుము.

అర్జు — కృష్ణా! అధర్మమున కెట్లాడిగట్టుమనియెదవు ?

ఉ. న న్నెదిరింపలేదుగద నందకుమార! రణంబునందు నే
నన్నరనాథు ధర్మవిధి నావలఁ దోయుచు కారణంబు లే
దన్న నెటుల్ వధింతు నిది యాహవధర్మమె ? పార్థవి
త్త మీ, వన్నవిధంబుఁ జేయఁ జనదయ్య ! క్షమింపఁగ
దయ్య! మొక్కెదఁ.

కృష్ణు—అర్జునా! ఇంతకంటె గారణం బేమికావలయును ?
ఊరకున్న యెడల నిష్కారణము సాత్యకిం బోఁగొట్టకొన్న
వార మగుదుము కదా ?

ఉ. బాగుగనేర్చి తెచ్చటన్ పార్థుడ యాహవధర్మ మింక
నీ, వీగతి ధర్మపన్నముల నెల్లఁ బరింపఁగ వేళ లేదె? ఆ
హా! గణుతింపఁ జెల్లు విపదంబుధి మున్గింశిష్యుడైన్యమున్
వేఁ గృపఁజూపి పోవఁదగు వీరశిఖామణి దైవవంచితఁ.

కం. వినుము కృపాభుడవై నీ
మనమునఁ గలసంధియంబు మానఁగవలయున్
గన నసువుల కాపద గ
గ్నినపుడు నీరీతిఁ దల్పఁ గూడునె పార్థా !

అదియునుంగాక,

శా. నీకున్ శిష్యుఁడు నాకుఁ దమ్ముఁడు యశోన్దిగ్రుఁ డెంతేని
దా, వీరక సాయముఁ జేయవచ్చి యిటు దోర్వీర్యంబుచే
శాత్రువా, నీకంబు న్విదళించి తుట్టతుదకు నిర్బంధితుం

డయ్యెను, నీకు న్యాయమె మిన్నకుండు? టిక వాని
బోసెగా జూడుమా.

అర్జు—కృష్ణా! మిత్రునిచాపు చూడుచు నేనుమాత్ర మూర
కొనఁ గలనా? ఈమహారథికు లందఱును, నన్ను జట్టు
మట్టియున్నారు. అయినను వీరల నిలువరించి సాత్యకిని
గాపాడెదను. నీవు స్వస్థచిత్తుండవై యుండుము.

కృష్ణ—అర్జునా! తొందరపడవలయును. ఇంకను నూరకుం
డెద వేల? శాత్రువుడు సాత్యకిని గ్రందఁ బడవైచి, వామ
భాహూరంబుల రెండుకాళ్ళుల దొక్కియుండె.

మ. ఇక నాలస్యముఁ జేయుచో శినివరు డీల్గు బృథాపు
త్ర! నీ, వొక బాణమున శత్రు నేయవలె, నయ్యో!
కత్తి పైకెత్తె వాఁ, డకటా! జాగొనరింపకయ్య, త్వర నా
కాహ్లాదముం గూర్చి సాత్యకిని బోచి యశంబు నంద
రిపువిధ్వంసంబుఁ గావి పుమా!

అర్జు—(బాణప్రయోగము చేయును)

కృష్ణ—(సంతోషముతో) అర్జునా! మంచిపనిఁ జేసితివి.
మనసాత్యకి కింక భయంబు లేదు. భూరిశ్రవస్సుచేయి,
ఖండింపఁబడినది. పార్థా! ని న్నేమనియగ్గితును; ఇంతకు
నోడైర్యంబును, నింతటియత్రుపాండిత్యంబు నెవ్వరికిం
గలును!

అర్జు—బావా! స్త్రోత్రీపాఠములచే నన్ను సిగ్గుబటవకుము.

ఇదంతయు నీకరుణావిశేషము. (వినుట నభినయించి) భూరి శ్రీవసుం డేదియో కినిసి పల్కుచున్నట్లున్నవాడు.

[తెరలో]

మ. నిను నే నేయఁగలేదు; వేటొకనితో నిండాగుకొఱుహలంబున యుద్ధం బొనరించుచుంటిఁగద; నీ మో మేనెఱుంగక రణా, వని ధర్మంబును నీడి నాకరము నోపార్థుండ! ఖండింపఁగాఁ, జనునే? నవ్వరె యిట్లొనర్చుటయు నీచంబంచు సుక్షతీయల్ ?

అర్జు—సోమదత్తపుత్ర! ఏమి ధర్మోపన్యాస మొనర్చుచుంటివి ?

తే. గీ. అలసియుండిన సాత్యకి నలసుండ వయి
చంపబూనినధర్మప్రశంస చాలుఁ
దలచితే ? సాత్యకిం జంప సులభ మనుచు
నీవల విజయుఁ డాతనిఁ గావనుండ !

కృష్ణ—(తనలో) పాప మాభూరిశ్రీవసుండు కించ నొందుచున్నాడు. తాను గావించినది ధర్మకార్యము కాదనియుఁ బాపాత్ముం డగుసుయోధను నాశ్రయించుటచే దన కిట్టి పాటు గలిగెననియుఁ జింతించు నీతని నూటడించెదను. (ప్రకాశముగా) ఓయీ! బాహ్లికపౌత్ర! డొరికితి మూటడిల్లుము. అధర్మపక్షమునఁ జేరితి నని విచారించకుము. నీకుఁ బుణ్యలోకములు గల్గునట్లు వరం బొసంగితిని.

అర్జు—(తొందరతో) సాత్యకీ! ఆగు మాగుము. అధర్మం బాచరింపకుము. అస్త్రవిసర్జనంబు జేసి యోగనిష్ఠచే బ్రాణంబులు బాయనున్న భూతశ్రవస్సుకంఠము దును ముట పాడి గాదు.

సాత్య—(ప్రవేశించి)

చ. పరమును గొన్నగర్వమున వక్షముపై నను ద్రోక్క నీతఁ డాపరిధవము స్పృహింపఁ దగుపాటిది కాదని లోఁ దలంచి, యీవెరవఁ గూల్చితిన్ మది వివేకము వీడితి తప్పుజేసితిన్, బరుడను గాను, గాన నను బాలన సేయుము పాండునందనా!

అర్జు—సాత్యకీ! ఎంతపని జేసితివి. నేను వలదు వల దనుచుండ నీ కింతదుందుడు కెందులకోయి?

సాత్య—(సిగ్గుచేఁ దలవంచి యూరకొనును.)

కృష్ణ—అర్జునా! గతజలసేతుబంధన మేల? దీనికిఁ బూర్వ జన్మగాథ చాలఁ గలదు. దానిని సావకాశంబుగ నీ కెఱింగించెదను. (చేతితోఁ జూపుచు) అదియే దారకుడు రథం బాయత్తము చేసికొని నాయాజ్ఞానుసారంబుగా నిటఁ గొని వచ్చుచున్నవాడు. అలసిపోయినసాత్యకీ శత్రుసులభుడగును గాన, వారథంబుపైఁ బంపెద (సాత్యకీవైపుఁ దిరిగి) తమ్ముడా! మనదారకుడు గొనివచ్చిన రథంబునం దధి

స్థించి యింక నవమానభయంబు నీడి యిపుడు న్జయుండవు గమ్ము.

సాత్య—చిత్తము. (అని నిష్క్రమించును.)

అర్జు—(వేలితోఁ జూపుచు) మాధవా! చూచితివా! సాత్యకిరథం బధిష్ఠించి, భూరిశ్రవస్సును జంపుటచే గినిసి తన్నెదుర్కొనుకర్ణు నెట్లుతాఁకుచున్నాఁడో? మన మాతనివిషయమై స్వస్థతఁ జెందవచ్చును.

కృష్ణ—అర్జునా! మన మింకఁ దొందర పడవలయును. (అకాశమువంకఁ జూపి) చూడుము. ప్రాద్దేంతయో లేదు.

శా. బానుం డస్తగిరింద్రసన్నిధికిఁ బోవంజొచ్చె నొక్కీంత నీపై నాలస్యము నేయరాదు నడు మోపార్థుండ! వేవేగమా, భూనాథుండు దలంక సైంధవుడెసం బోవంగ నా; మధ్యమా, గ్లాసం జూచితె? నిల్చె శత్రుధరణీంద్రావ్రాత మాటంకమై.

కావున, నీయస్త్రవిద్యాపాటవం బంతయు వినియోగింపవలసివకాలం బిదియె; రమ్ము! పోవుదము.

(అని పరిక్రమింతురు.)

కర్ణ—(సంరంభముతోఁ బ్రవేశించి)

చ. నిలు నిలు మోరిపార్థ! ధరణీవరుపంపున సింధుభూపు నర్మిలిఁ గొని కావవచ్చితి నరిందము నన్నని గెల్వకుండ నీతలమగునే జయద్రోణునిఁ దాఁకఁగ మామకసాయకంబు

ప్ర, క్కలుగ నొనర్చు నీశిరముఁ గాచికొనన్ గమకింపు
మి త్తఱిన్.

అర్జు—ఓరీ! నిర్లజ్జాపౌరుషధౌరేయ! రాధేయ!

మ. మును నీచేసినపుణ్యలేశముననో, మూర్ఖుండ! నీ కాయు
విం, కను నేకోశమునందొ కల్లుటనొ, ముగ్ధావించు నామ్ర
త్యయం, బును మోఘం బొసరింపకుండుటకొ! ని న్నోకా
ర్పకుండ స్విడెక్, శీనివర్యం డతెనొక్కొ సిగ్గు మఱిలన్
జేయంగ సంగ్రామమున్.

కర్ణ—ఓరీ! వాచాటా! అంతమాత్రిముననే యోడినటు లెం
చెదరా!

కం. గెలిచెద రోడుదు రంతనె

బలుల న్నిందింపరాదు, పటుదర్పమునన్

గలన న్నిల్చిన నే నీ

తలఁ దఱుగుట నిక్కువంబు దర్పాంధ ! యిఁకన్.

కృష్ణ—ఓయీ! వృధాపౌరుషాభిమానీ ! ఇన్నినీతులు నే
ర్చినవాడ వగుటచేతనేకాఁబోలు భీము నెకసక్కెంబుల
కుం గడంగితివి! (అర్జునునితో) పార్థా ! వృథావాగ్ధ్యయ
మేల? పోటరివోలె మాటలాడుటంబట్టియే సుయోధనుం
డీతనికి లోఁగి సంగ్రామమునఁ బ్రీర్తించుచున్నాఁడు. వీడు
మడిసినయెడల నన్నియుఁ జక్కఁబడును.

ఉ. సూతసుతుం బృధాతనయ ! శూరులు చోద్యము నంద
 బాణసం, పాతమున స్వధింపవలె వమ్మొనరింపకుమయ్య!
 కాల మీ, పాతకీ జావకుండ జనపాలుని సైంధవుఁ జేర
 నేర మ, య్యా! తపనుండుఁ జూడు మపరాంబుధిఁ జే
 రఁగఁ బోయెడుక సఖా !

అర్జు—చిత్తము. (బాణపాయోగము నటించును.)

కర్ణ—(నిరాయధుఁడై నిష్క్రమించును.)

కృష్ణ—(చూచి) అర్జునా! అదె కర్ణుఁడు నిరాయధుండయ్యె.
 ఇతని నింతతో వీడుము.

మ. అదిగో చూడుమ! సూకరంబుఁ గనుఁగోనాయెన్ ధ్వజం
 బందు న, య్యదియే సింధునృపాలుఁడే, రచె యతం డా
 రాటముంజెంది నె, మృది కంపించుచునుండ వేగ మతనిక
 మాయింపఁగాఁ జెల్లు, నీ, యదను స్పీడకుమయ్య! వీడు
 నడ సైన్యం బడ్డమై నిల్చెడిక.

అర్జు—కేళవా ! ఈబాణ మాతనిఁ దప్పక దునుమాడును.
 (బాణమువిడచును.)

[తెరలో]

మ. చదిసె న్నారథి, కేతనంబు వడియొక, సాహాయ్య మేవం
 కలే, క దిగు ల్సౌదెడు సింధురా జయయొ! యోకర్ణుండ!
 యోదోణ! మీ, ర్గదియంబోవుడు, చూపఁగాఁ దగును

మీకాదుణ్యపిస్తారనం, పద, లేక బాలియించు సింధు
నృపు నప్పార్థు డిదే యమ్మనక.

[అంతః గర్హాశ్వత్థామలు ప)వేశింతురు.]

అశ్వ — (కోపముతో) అర్జునా! ఆగు మాఁగుము. మాతం
డిగా రభయమిచ్చిన సింధునృపాలుం గడతేర్ప నాకం
తమ్మనం బ్రాణమ్ములుండ, ధర్మయుద్ధమ్మున నీకు సాధ్య
మ్ము కాదు. మమ్ముల మాయించినతరువాత సైంధవుని
కొఱకై యత్నింపుము.

అర్జు — (విరిపించుకొనకయే నిర్వేదముతోఁ బెదవివిడిచి) కృ
ష్ణా! నాబ్రాణంబు తప్పక సైంధవుగ దునుమాడు నని త
లంచితిని గాని, సారథి దునిమి, కేతనమ్ముఁ గూల్చుట
తోడనే సంతృప్తి జెందె. (సూర్యునివైపుఁ జూచి)

శా. గోవుల్వచ్చెనుకాల మయ్యె! నదిగో గోపాల ప్రాద్దెంతొ
లే, దావంకం గను గొమ్ము

(అశ్వత్థామాదులఁ జూపి)

వీరలును నా కడ్డంబుగా వచ్చి లే, నేవీక వధియింతు
సింధునృపు నే నివ్వారి దాటకవలెక, నీవే ది క్కింక
యేదో మార్గమున నీ నేర్పొక్కఁగాఁ బన్నమా.

కృష్ణ — అర్జునా! అంత నిర్వేదముఁ బొందెద వేల? ధైర్యము
వహింపుము.

(చెవిలో నేడియో చెప్పునట్లు నటించుచుఁ జక్రిముతో
సూర్యుని గప్పును.)

కర్ణ—(ఎలుకెత్తి సంతోషముతో)

శా. వమ్మయ్యో శపథమ్మ వాధున ! హూ! భానుండు గ్రుం
కొక, దమం, బిమ్మె వ్యాప్తిని జెందె; తార లవిగోనీక్షిం
పుఁ డాకాశమం, దెమ్మె వర్తిలినక భయం బొకటలే దిం
తేనియొక పైంధవా! పొమ్మంచుక నెల విమ్మ పైశ్య
ములకుక భూపాల ! దుర్యోధనా !

కృష్ణ—(జనాంతికముగా) అర్జునా! ఇదే సమయము. జయ
ద్రోహుండు స్వేచ్ఛానువర్తియై సంగరమందుఁ దిగుచు
న్నవాఁడు. రమ్మలని గడతేర్చుచుగాక. (నిష్క్రమింతురు.)

కర్ణ—(తోడియోధులతో) మనము కిరిటియొక్క పౌతిజ్ఞ
భంగమ్మను జెప్పి రారాజును సంతోషపఱుతము రమ్మ.
(పరిక్రమించి ముందుఁ జూచి)

తే. గీ. తార లన్నియుఁ గ్రమముగాఁ దరలిపోయె
నఖిలదిక్కులఁ దొలఁగెను సంధికార
మరుణబింబమ్మ పడమర మరలఁ దోచె
నచ్చెరువు గల్గె నిప్పుడివన్నియుఁ గన.

అశ్వ—(తొందరతో) కర్ణా! కర్ణ! త్వరపడుము. త్వరపడు
ము. కృష్ణఁ డేడియో మోసముచేసి మనల వంచించి
యుండనోపు.

తే. గీ. అరుణుఁ డచె గుంకిపోయె నస్తాది ననుచు
సంతసింపుచు నుంటి మాసవ్యసాచి
పత్రిన నెఱవేఱి మాయగోపాలుఁ డిట్లు
చేసె మోసం బటంచు నెంచెదను మదిని.

(ఎదుటఁజూచి) అయ్యో! ఇఁ కేమున్నది! మోసము వాటి
లైనను, సైంధవుండు కడజేరునట్లున్నది. వేగ మటఁ బోయి
కృష్ణార్జునుల వధింతము రమ్మ.

(నిష్క్రమింతురు.)

[అంతః గృష్ణుఁడును, సైంధవునిశిరము నంబరమున
నాదించుచు నర్జునుండును పోవేళింతురు]

అర్జు—కృష్ణా! ఈశిరము నెంతకాల విట్లాపింపవలయును ?

కృష్ణ—అర్జునా! మున్నొకనాఁడు త్రికాలవేది యగు సైంధ
వునితండ్రి, తనతనయున కేమఱుపాటున మృత్యువు సంభ
వింపఁగల దని యెఱింగి “జయద్రోణునిశిరం బెవ్వనిచేతుల
నుండి భూతలంబునఁ బడునో వానిశీర్షంబు వేయిఖండంబు
లగుఁగాక” యని శపించె. అందుమూలమున నిది యా
రాజర్షి చేతులం బడునట్లు చేయుము. ఇప్పు డాతండు శ
మంతకపంచకంబునఁ దపం బొనర్చుచు నుండె. అతండు
చోసి భూతలంబునకుం దోయఁగలఁడు. దానంజేసి తా
ద్రవ్యకొనినగోతియందుఁ దానే కూలును. పాశుపతా

శ్రుంబొండె యీ కార్యంబుఁ జేయవలంతి. కావున నల్ల
నర్పము.

అర్జు — కృష్ణా! నీదయ గల నా కేదియు లోటు కల్గను. నీయా
జ్ఞానుసారమే వర్తింతురు. (పాశుపతముం దీసి) ఓయశ్రు
రాజమా!

సీ. ధర్మాత్ముడై యొప్పు ధర్మరా జతిశాంతుఁ
డాడిబొంకనియట్టి యనఘుఁడేని

అన్నమాటలకు నే నమగుదాటక, నార్వ
సమ్మతుఁడ ననఁగఁ జనెదనేని

అకలంక మాభక్తి నాపరమేశ్వరు
భవునిఁ బూజించెడువాఁడనేని

అఖిలలోకాతీతమై యొప్పుచుండు నీ
వరయ పశుపతియశ్రుంబవేని

తే. గీ. అంబరవధంబునందు మదాశుగములఁ
దిరుగుచుండెడునట్టి యాశిరము నింక
ధరణిఁబడకుండ సింధుభూధవునితండ్రి
దోసిటం జేర్పఁగదవమ్మ! దోయిలింతు.

(బాణమును విడుచును.)

[తెరలో]

తే. గీ. రథనునకుఁ బెక్కి నర్హునిపాదాన మొవరఁ
జేయుచుండ, వృద్ధుం డగు సింధునృపతి

హస్తమునబడె శిర మొకఁ డంత రోసి
ధరణిఁ బడద్రోసెఁ ద్రోయఁగాఁ దలయుఁ బగిలె.

కృష్ణు — (ఆలకించి) అట్లునా! కృతకృత్యుండ వైతివి. శంకేమి
కావలయును. అయిన నిట్లుగుఁగాక.

ధరతవాక్యము.

ఉ. శాంతి వహించి యుండి జనసమ్మత మానటు గాగ భూ
మిపా, లింతురుగాక, భూవిభులు లేశము నీర్వ్యవహింపఁ
బోక యే, చింతయుఁ జీకునుం గనక శ్రీ దులఁదూగి
ప్రజ లుఖిమ్ములం గాంతురుగాక ధర్మమును నాలుగు
పాదములక జరించుతక.

గద్య. ఇది శ్రీ తంగిరాల జగన్నాథశాస్త్రి విరచిత
మగు విజయప్రతిజ్ఞ యందుఁ

పంచమాంకమును

సర్వమును

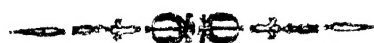
సమాప్తము.

శుద్ధపత్రిక.

పుట	పంక్తి	తప్పు	బిప్పు
14	. 2	యాలాపమల్	యాలాపమల్
14	18	కయ్యలు	కయ్యలు
16	8	గురుపుత్రి	గురుపుత్రి
24	2	సమీపము	సమీకము
25	12	చుకే	చిళే
26	11	పుత్రినో	పుత్రినో
35	1	పతశు	పతసి
37	12	లక్ష్మణ్యు	లక్ష్మణ్యు
39	12	తోజ	తోయజ
43	12	పుత్రి	పుత్రి
45	15	సాగ	సాగ
46	3	సేనాపతి	సేనాయం
53	12	దేవామ	దేవాము
54	8	మొదలు	మొదలు
54	10	మోగుణ	తమోగుణ
55	1	పర్వా	పర్వా
58	8	కిరీ	నిత
64	12	హాసనము	హాసము
95	14	గావిపు	గావింపు

కావ్యాయనీగ్రంథమాల, తణుకు.

ఇం దపూర్వములగు పురాణములు, కావ్యములు, నాటకములు మూడుమాసముల కొకటి ప్రకటింపబడును.

మాగ్గింథమాలకు విరాళముగా నొకేసారి ముందుగా రు 116 లిచ్చువారలు రాజపోషకు లనియు, రు 50 లిచ్చువారలు రాజపోషకు లనియు, రు 25 లిచ్చువారలు పోషకు లనియు, రు 12 లిచ్చువార లభిమానులనియుఁ బరిగణింపబడి వారినామములు ప్రతిగ్రంథమందును ప్రకటించి తస్యగ్రంథముల వారి కుచితముగ నొసఁగబడును.

రు 0-4-0 లు ప్రకటనకును మిచ్చి చందాదారులుగఁ జేరువారలకు ప్రతిగ్రంథము విడివిడి పోషుద్వారా పంపెదము. ఈచందా సువత్సరమునకు పోస్తే. గా. రు 3 లకు మించి యుండకు. రు 3 లొకేసారి ముందుగా మిచ్చినవారికి పోస్తే. మేముభరించెదము. కానఁ బ్రతివారును మాగ్గింథమాలకు చందాదారులుగఁ జేరి మాయాద్యమమునకుఁ దోడ్పడుదురుగాక.

దివాన్ల పేకటావధాని,

తంగిరాల జగన్నాథశాస్త్రి,

సంపాదకులు.

FOR ALL FUELS AT ALL TIMES.

“GROSSLEY”

OIL & GAS ENGINES.

AGENTS FOR CIRCARS.

Messrs.

**Pyda China Venkatramanna Bros.,
COCANADA.**

మావద్ద యెల్లప్పుడు గ్రాస్లీ ఆయిల్ యింజనులు అన్ని
శ్రేణులులోను, మంచినీటి యెంజిన్, సిమెంటు, అన్ని సైజుల
ఫుల్లీలు, హాయిరు బెల్టింగులు, పైపులు, వైరుక్లాత్, బేరింగు
గులు వగైరా మిల్లు సామానులు సరసమైన ధరలకు దొర
కును. వలయువారు మాకు వ్రాయ వ్రాధితులు.

హైదరాబాద్ చిన వెంకట్రామన్న బ్రదర్సు,

కాకినాడ.

